

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

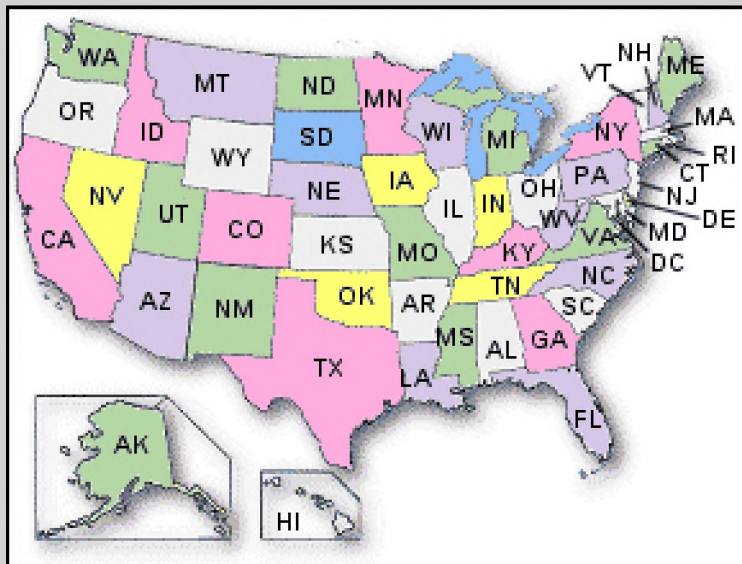
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægt & Data

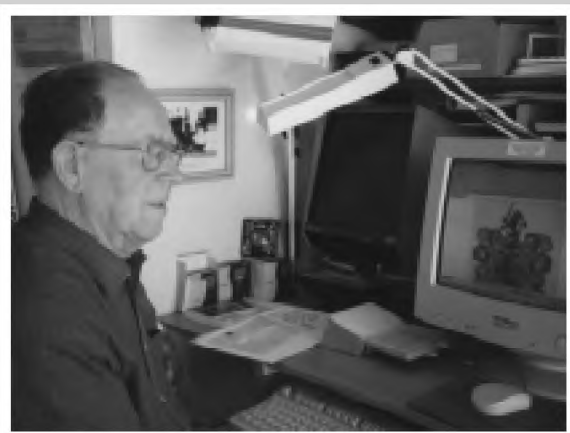
14. årgang nr. 2 / 2000

Slægtsforskning i USA. Se side 26

Institut for Sønderjysk Lokalhistorie opbygger en billeddatabase. Se side 6

Interview med Holger Hertzum-Larsen om læsning af de gamle skrifter og om rensning af tekst. Side 14

Så flot kan man scanne gamle negativer. Side 28

Udgives af DIS-Danmark

Databehandling i Slægtsforskning
E-mail: DIS@vip.cybercity.dk
www.dis-danmark.dk

Adresseændringer meddeles til:

Kasserer:

Werner Wittekind
Rudersdalvej 114
2840 Holte
Tlf. 45 41 43 15
e-mail: comptabl@post2.tele.dk

Redaktør:

Hanne Marie Rud
Thøger Larsens Allé 48
2750 Ballerup
Tlf. 44 66 17 04
e-mail: Hanne@Rud.net

Trykkeri: Grafisk Data Center
Trykoplæg: 2.700 eksemplarer.
Redigering: Katrine Rud

Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis foreningens holdning. Artikler uden forfatterangivelse kan betragtes som foreningsstof. Redaktionen påtager sig intet ansvar for uopfordret, indsendt materiale og forbeholder sig ret til redigering af tilsendte artikler. Eftertryk er tilladt efter aftale med redaktionen. Det skal forsynes med tydelig kildeangivelse og med tilsendelse af det aftrykte.

Bladet udkommer 4 gange årligt.

Deadline: Udkommer:

1.maj	juni
1.august	september
1.november	december
1.februar	marts

Bladet sendes gratis til medlemmer af DIS-Danmark.

Medlemskontingent i 2000: 125 kr.
Løssalg pris: 35,00 kr. pr. nr.
Girokonto: 501-2058

ISSN 0903-6172

- 3 Redaktionen og Kalenderen
- 4 Ny vielsesdatabase for Århus-området
- 6 En sønderjysk billeddatabase
- 12 Generalforsamling 2000
- 14 Interview med Holger Hertzum-Larsen
- 17 DIS-Danmark kan give økonomisk støtte
- 18 Hjælp til med folketællingen 1801
- 19 Svar til DDA
- 21 Læsekredsen
- 22 Kildeindtastningsprojektet - DIS og DDA
- 25 Nye arkivregistraturer
- 26 Slægtsforskning i USA
- 28 Scanning af negativer
- 30 Tips og ideer
- 31 Billeder i Slægtshistorien
- 32 Slægtsforskerdag

DIS-Danmark: BESTYRELSEN

Svend-Erik Christiansen, (formand) Hvedebjergvej 24, 8220 Brabrand.
Tlf. 86 25 22 52 sec@forum.dk

Erik Kann, (næstfdm.+nord.repr.+redaktion) Johan Jepsensvej 1, 2830 Virum.
Tlf. 45 85 18 02 dek@mobilixnet.dk

Arne Julin, (ekspedition) Hovedgaden 75, 4050 Skibby.
Tlf. 47 52 80 48 ccc28775@vip.cybercityv.dk

Werner Wittekind, (kasserer) Rudersdalsvej 114, 2840 Holte.
Tlf. 45 41 43 15 comptabl@post2.tele.dk

Hanne Marie Rud, (redaktør) Thøger Larsens Allé 48, 2750 Ballerup.
Tlf. 44 66 17 04 Hanne@Rud.net

Jens Verner Nielsen, (sekretær) Bageryden 1, Høruphav, 6470 Sydals.
Tlf. 74 41 55 80 jvn@post8.tele.dk

Ole Degn, Mellemhøjen 11, 8800 Viborg.
Tlf. 86 67 47 02 OD@lav.sa.dk

Ruben Højmark Jensen, Lucernevej 17, 4180 Sorø.
Tlf. 57 83 28 94 rubenhj@get2net.dk

Boris Reimann, H.J. Poulsens Allé 118, 5250 Odense SV.
Tlf. 66 17 28 40 boris@post5.tele.dk

Redaktionen har ordet:

Mangfoldighed og initiativrigdom

Vi synes selv, der er mange spændende ting at gå i gang med at læse i dette nye nummer af Slægt & Data.

Kildeindtastningerne er et tema, der går igen i flere af bladets indlæg. Sammenholder man de forskellige indlæg om dette emne, ikke bare i dette men også i flere af de foregående numre, er det tydeligt, at der er mange meget forskellige synsvinkler og opfattelser.

Kun få gange i dette blads historie har spaltepladsen været benyttet til egentlig debat. De mange indlæg om kildeindtastningsprojektet er således undtagelsen, der bekræfter reglen.

Forløbet har efter vores mening

vist, at bladet kun i mindre omfang er egnet som debatforum, fordi der er for længe imellem udgivelserne.

Det er svært at holde tråden, og dermed må en væsentlig side af debatten siges at være gået tabt.

Den gode sags tjeneste

Dette nummers mange indlæg om kildeindtastningsprojektet fortæller også noget om mangfoldighed og initiativrigdom:

Der er Århus-projektet, der er DDAs indtastninger, der er en opfordring til særlig opmærksomhed på 1801-folketællingen osv., osv.

Alt sammen i samme gode sags tjeneste: at gøre det enorme folketællingsmateriale lettere tilgængeligt.

Kathrine og Katrine

Den tekst, vi er mest glad for i dette nummer, er måske nok interviewet med Holger Hertzum.

Når man læser resultatet, har vi kun grund til at være tilfredse med, at vi bad Kathrine Tobiasen om at løse denne opgaven. Vi håber, at der fremover kan komme flere indlæg af samme type.

Som mange nok vil bemærke, så er dette nummer af Slægt & Data blevet redigeret noget anderledes. En tak herfor til Katrine Rud.

Vi vil meget gerne modtage respons fra jer om dette blad.

:)

Hanne og Erik

Sjælland

Der holdes følgende møder på Søllerød Sognegård, Søllerødvej 13, Holte:
(Bus 195 fra Holte station).

Lørdag 30. sep. 2000 kl. 13-17

Åbent hus og arbejdende værksteder. Der vil være internet-opkobling.
Interesserede, der ønsker at udstille programmer, slægtsbøger osv. bedes kontakte:
Werner Wittekind på tlf. 45 41 43 15 eller på e-mail: comptabl@post2.tele.dk.

Lørdag 11. nov. 2000 kl. 13-17

Juleafslutning med foredrag.
Nærmere omtale i næste Slægt & Data i september.

Jylland

Der er i skrivende stund endnu ikke planlagt nogle jyske møder for det kommende efterår 2000 og foråret 2001.

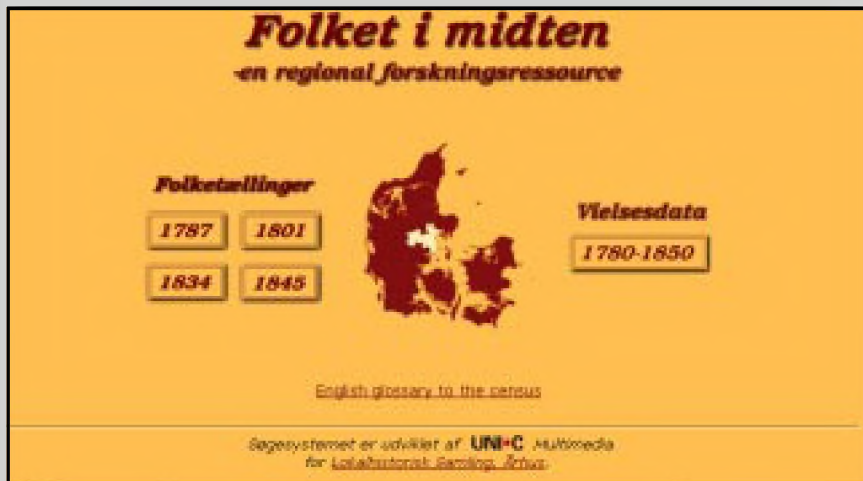
Vi vil benytte lejligheden til at efterlyse medlemmer, som vil være med til at arrangere møder i det jyske område. Måske er der nogen, som lokalt vil være med til at arrangere Drop Inn møder i stil med dem, som holdes på Sjælland. Vi har en pose penge til at dække udgifterne ved møderne, men efterlyser nogle hjælpende hænder.

Kontakt:

Knud Aagaard, tlf. 86 95 15 86. Mail: kaagaard@post3.tele.dk
eller Svend-Erik Christiansen, tlf. 86 25 22 52. Mail: sec@forum.dk

Åbningsbilledet er blevet ændret

Her er søgebilledet fra vielsesdatabasen

Her et søgeresultat fra en kirkebog efter 1812

Ny vielses

Når Slægt & Data's læsere når frem til at læse denne artikel, har de måske allerede erfaret, at åbningsbilledet for folketællingerne for Århusområdet [www.folketimidten.dk] er blevet ændret.

Som følge af, at der er kommet en ny type data til, var det nærmest påkrævet at få lavet en fællesside. Fra denne udgangsside kan man vælge mellem folketællingerne, som vi kender dem, eller de ny data, som er vielsesdata fra Århus-området.

I Lokalhistorisk Samling syntes vi, at tiden efterhånden var moden til at forsøge sig med andre data end folketællingerne, men gerne nogle data der kunne indgå i en sammenhæng med folketællingerne. Derfor blev det besluttet at gå i gang med vielserne fra udvalgte sogne i Århus Kommune.

Indtastningsmodulet

Da folketællingerne i den oprindelige database er fra årene 1787, 1801, 1834 og 1845, var det ligesom naturligt at sige, at perioden for vielserne, der skulle bearbejdes, kunne gå fra 1780 til 1850.

I Lokalhistorisk Samling var vi kort før julen 1999 blevet i stand til at erhverve en bærbar PC.

Herpå blev det databasebaserede indtastningsmodul installeret. Modulet rummer flere af elementerne fra SAKI-modellen, men det har været nødvendigt at foretage en række ændringer for at kunne få de ønskede slutdata frem på internettet.

Ligeledes kunne man indkøbe et nyt læseapparat til at læse microfiche. Disse to apparater udlånes til de af Samlingens benyttere, der gerne vil hjælpe med indtastningen.

I første omgang har en 77-årig kvindelig pensionist meldt sig, og hun har nu indtastet sognene Kolt, Orm-

database

for Århus-området

slev og Vejlbj. Siden har andre påbegyndt indtastningen af sognene Viby, Tilst, Hasle og Skejby, og flere tilgrænsende sogne vil følge efter snarest og senest til efteråret.

Det første mål

Målet vil i første omgang være at nå igennem sognene for Århus Kommune. Vielsesdataene for selve købstaden foreligger på en CD-rom udgivet i 1997 af Landsarkivet i Viborg.

I begyndelsen havde vi naturligvis nogle problemer med den valgte datastruktur, men vi anser problemerne for at være så tilpas minimeret, at vi i dag har opnået en rimelig datarepræsentation.

Under konstruktionen af systemet er det vigtigt at have slutdataene for øje. Hvordan skal uddata tage sig ud? Hvad er det brugerne går efter?

Vielsesdata på internettet kan bl.a. ses fra nogle baser i henholdsvis Sverige og Holland. Ved at blande præsentationen fra disse lande med erfaringen fra forespørgsler i Samlingen er vi nået frem til den valgte svaropbygning. Herudfra er datastrukturen efterfølgende blevet udformet, så der igen bliver sammenhæng mellem inddata og uddata.

To forskellige kirkebøger

Indtastningerne omfatter tidsrummet fra 1780 og frem til 1850 og dermed to meget forskellige typer udformninger af kirkebøgerne.

Indtastningen har naturligt været delt op i tiden før og efter 1814, da man overgik til en skematisk form for opstilling af de kirkelige handlinger. For siden hen at kunne samarbejde de to perioder har det derfor været nødvendigt med en særlig udformning af

den bagved liggende datastruktur.

Ved fremvisning af søgeresultatet vil man i første omgang ikke umiddelbart kunne se forskel på de to perioder, men ved at fremkalde alle basens oplysninger under den enkelte post ser man dog tydeligt forskellen.

Ved kirkebogsgengivelsen under den enkelte post er der lagt vægt på at medtage de primære oplysninger for vielsen. Vaccinationsoplysninger er medtaget, dersom pladsen tillader det, men oftest reduceret til en forkortelse med dette udseende: [vac. ...].

Tilsvarende vil [...] betyde, at der i kirkebogen findes yderligere tekst på dette sted, men udeladt i denne sammenhæng, da den ikke har betydning for forståelsen af postens indhold. Ligeledes er der anvendt en kommatering, der skulle fremme tolkningen af kirkebogsoplysningerne.

Kommenter udformningen -tak

Til indtastningen af vielsesdataene i Århus-området har der været hjælp fra Erna Mikkelsen, Thomas Pedersen og Estrid Wilhelms.

Det nuværende antal søgbare viede personer i tidsrummet 1780-1850 i Århus-området er ca. 3.800, hvilket skulle indebære 1.900 vielser. 9 af disse annoncerede vielser blev dog ikke til noget, idet trolovelsen senere blev hævet.

Vi vil dog gerne opfordre brugerne af vielsesdataene til at kommentere den valgte udformning, således at vi kan forbedre basen, inden den bliver for stor og besværlig. I begyndelsen vil en begrænset datamængde hurtigt kunne rettes og tilpasses en ny og bedre udformning.

Vielsesdatabasen blev officielt indviet ved en præsentation i Århus den

Af Leif Dehnits

Lokalhistorisk Samling
i Århus,
Hovedbiblioteket
Møllegade 1
8000 Århus C
Tlf: 87 30 46 11
Fax: 87 30 45 39
lde@aakb.bib.dk

16. maj (anno ut supra).

Jeg vil i forbindelse med denne projektudvikling gerne rette en tak til Kell Sønnichsen (UNI-C) og Svend-Erik Christiansen for mangen en god diskussion og konstruktiv kritik.

Flere sogne med fra 1834-folketællingen

Siden sidst er det lykkedes at blive færdig med indtastning og klargøring af samtlige sogne for folketællingen 1834 inden for det nuværende dækningsområde.

Det betyder, at Ning herred og hele den vestlige del af amtet er kommet på nettet, i alt ca. 21.000 personer. Dermed er vi oppe på ca. 190.000 søgbare personer fra folketællingerne 1787, 1801, 1834 og 1845 fra det østjydske område.

Den nye vielsesdatabase er tilgængelig fra den samme netadresse som folketællingerne, nemlig:

www.folketimidten.dk

25% besøger os fra udlandet

Besøgstallene for vore hjemmesider har været stigende, og af statistikken kan vi se, at ca. 25% af de besøgende er fra udlandet.

Leif Dehnits

En sønderjysk billeddatabase

Med tilladelse fra såvel forfatteren Kim Furdal som redaktøren af *Personalthistorisk Tidsskrift* Jørgen Mikkelsen gengives her Kim Furdals artikel bragt i *Personalthistorisk Tidsskrift* 1999:2 s.237-246.

Institut for Sønderjysk Lokalhistorie

Når man kommer til Landsarkivet for Sønderjylland ad det nye smukke indgangsparti, kan man i stedet for at gå til venstre til landsarkivets læsesal vælge at gå til højre om bag garderoben. Her møder den besøgende en låst dør med skiltet „Institut for Sønderjysk Lokalhistorie“. Man skal dog ikke tage fejl af det beskedne og lidt tilknappe ydre.

Gæster er velkomne

Ringer man på døren, vil man hurtigt blive budt velkommen, og inden for døren finder man Sønderjyllands største samling af billeder, lyd og film. Gæster er hjerteligt velkomne, og personalet guider gerne de interesserede gennem instituttets samlinger af mere end 350.000 billeder, knap 1.200 lydbånd og godt 150 film foruden samlingerne af skolebøger, salmebøger, sangbøger og „andet traditionsstof“, som det hed i instituttets tidligere vedtægter.

Institut for Sønderjysk Lokalhistorie
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa
Tlf. 74625860, Fax. 74623288
E-mail: mail.isl@netbruger.dk

På Institut for Sønderjysk Lokalhistorie i Aabenraa ligger Sønderjyllands største samling af billeder, lyd og film.

Instituttets leder Kim Furdal fortæller om instituttet, dets billedsamling og den billeddatabase, der er under opbygning.

Historisk set har Institut for Sønderjysk Lokalhistorie to ben at stå på.

Det ene ben er *Historisk Samfund for Sønderjylland*. Her var der op gennem 1950'erne en stigende erkendelse af, at ikke al historie sætter sig spor i form af papirarkivalier, og at de traditionelle kilder må suppleres af billeder og mundtlige beretninger.

Historisk Samfund for Sønderjylland havde tidligere foretaget en mere spredt og lejlighedsvis indsamling af billeder og sønderjysk traditionsstof.

Det var først og fremmest formanden for Historisk Samfund Peter Kr. Iversens fortjeneste, at der i 1960 for alvor blev sat gang i en mere systematisk indsamling af båndoptagne interviews, et arbejde der blev forestået af førstelærer Jens Kristensen og arkivar Hans H. Worsøe.

Stort indsamlingsarbejde

I de følgende år blev der bl.a. forhandlet med Kulturministeriet om økonomisk støtte til en institution, der kunne stå for indsamlingsarbejdet. Selvom det ikke lykkedes at opnå en sådan støtte, blev der i 1962 oprettet en selvvejende institution ved navn „*Historiske Samlinger for Sønderjylland*“ til at varetage dette arbejde.

Op gennem 1960'erne og 1970'erne blev der her udført et stort indsamlingsarbejde båret af hovedsagelig frivillig og ulønnet arbejdskraft. Midlerne til driften kom fra „Dansk Kultursamfund af 1910“ og siden 1970

også fra Sønderjyllands amt.

De lokalemæssige problemer blev løst, da *Landsarkivet for Sønderjylland* blev udbygget i 1974, og samlingerne fik til huse i stueetagen i landsarkivets gamle hovedbygning.

Fik nyt navn

Det var fra starten et stærkt ønske at få tilknyttet en fast videnskabelig medarbejder, der dels kunne fungere som daglig leder af de historiske samlinger og dels virke som konsulent for de mange lokalhistoriske arkiver og foreninger i Sønderjylland.

I 1985 lykkedes det - takket være en forhøjelse af tilskudet fra Sønderjyllands amt - at ansætte cand.mag. Henrik Fangel som instituttets første leder og lokalhistorisk konsulent for Sønderjylland.

Da „Historiske Samlinger“'s arbejdsområde blev markant udvidet ved denne ansættelse, valgte bestyrelsen på sit møde den 22. november 1985 at ændre navnet til *Institut for Sønderjysk Lokalhistorie*.

Arbejdsopgaver defineret

Instituttets arbejdsopgaver var herefter følgende:

- at bestyre billed-, bånd- og filmsamlingen
- at være konsulent for de lokalhistoriske foreninger og arkiver
- at fungere som forskningsinstitution med forskning inden for sønderjysk historie.

Siden gennemførelsen af instituttets nye vedtægter i 1996 har instituttet

Gennem to generationer var far og søn, Peter og Holger Clausen, Aabenraas anerkendte og meget søgte fotografer. Fotografvirksomheden blev startet af Peter Clausen, da han etablerede sit atelier i 1908, og efter hans død blev forretningen videreført af sønnen Holger Clausen frem til midten af 1970'erne. Med dette foto har Peter Clausen forevigtet det forunderlige og urovækkende syn af den oversvømmede markedsplads med „Kreishaus“ under oversvømmelsen af Aabenraa første nytårsdag 1905.

endvidere indsamlet digitale kilder.

Instituttets andet ben

Instituttets andet ben er det indsamlingsarbejde, der udgik fra *Aabenraa Byhistoriske Forening*, som blev oprettet i 1959.

Her var det ikke mindst arkitekt Karl A. Flade og kommunaldirektør J. Christensens fortjeneste (støttet af landsarkivar Peter Kr. Iversen), at der i slutningen af 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne blev skabt en meget stor samling af Aabenraa-billeder, som blev anbragt på Aabenraa rådhus.

Samlingen tilhørte Aabenraa kommune, men i 1963 blev den officielt overdraget til Aabenraa Byhistoriske Forening. På dette tidspunkt omfattede den godt 10.000 billeder.

I de følgende år gav det anledning til problemer at få placeret den omfattende samling, som i en periode blev opbevaret på Aabenraa Museum. Problemet blev imidlertid løst, da Peter Kr. Iversen tilbød foreningen, at samlingen fra og med 1974 kunne placeres på Landsarkivet sammen med 'Historiske Samlinger'.

I starten var Aabenraa Byhistoriske Forenings samling adskilt fra Historiske Samlinger og blev registreret særskilt, men med oprettelsen af *Institut for Sønderjysk Lokalhistorie* indgik samlingerne fra Aabenraa Byhistoriske Forening som en integreret del af instituttets arkiv.

Sønderjyske billeder

Billedsamlingen nummer i 1999 ca. 350.000 fotografier, hvoraf skøns-

mæssigt 2/3 vedrører Aabenraa by og kommune.

Samlingerne er som så mange andre arkiver blevet til ved en blanding af passiv og aktiv indsamling, idet en stor del af positive er indkommet ved tilfældige afleveringer, mens en betydelig del af negative er fremkommet ved affotografering af private og offentlige samlinger.

Kim Furdal's artikel fortsætter på de næste fire sider.

Kim Furdal

f. 1959, cand.mag i historie og europæisk etnologi. Siden 1994 leder af Institut for Sønderjysk Lokalhistorie

Samlingerne på Institut for er systematisk

1 Den topografiske samling er opdelt efter købstad, flække og sogn. Lokalteter med større bymæssig bebyggelse er endvidere underopdelt efter gadenavne.

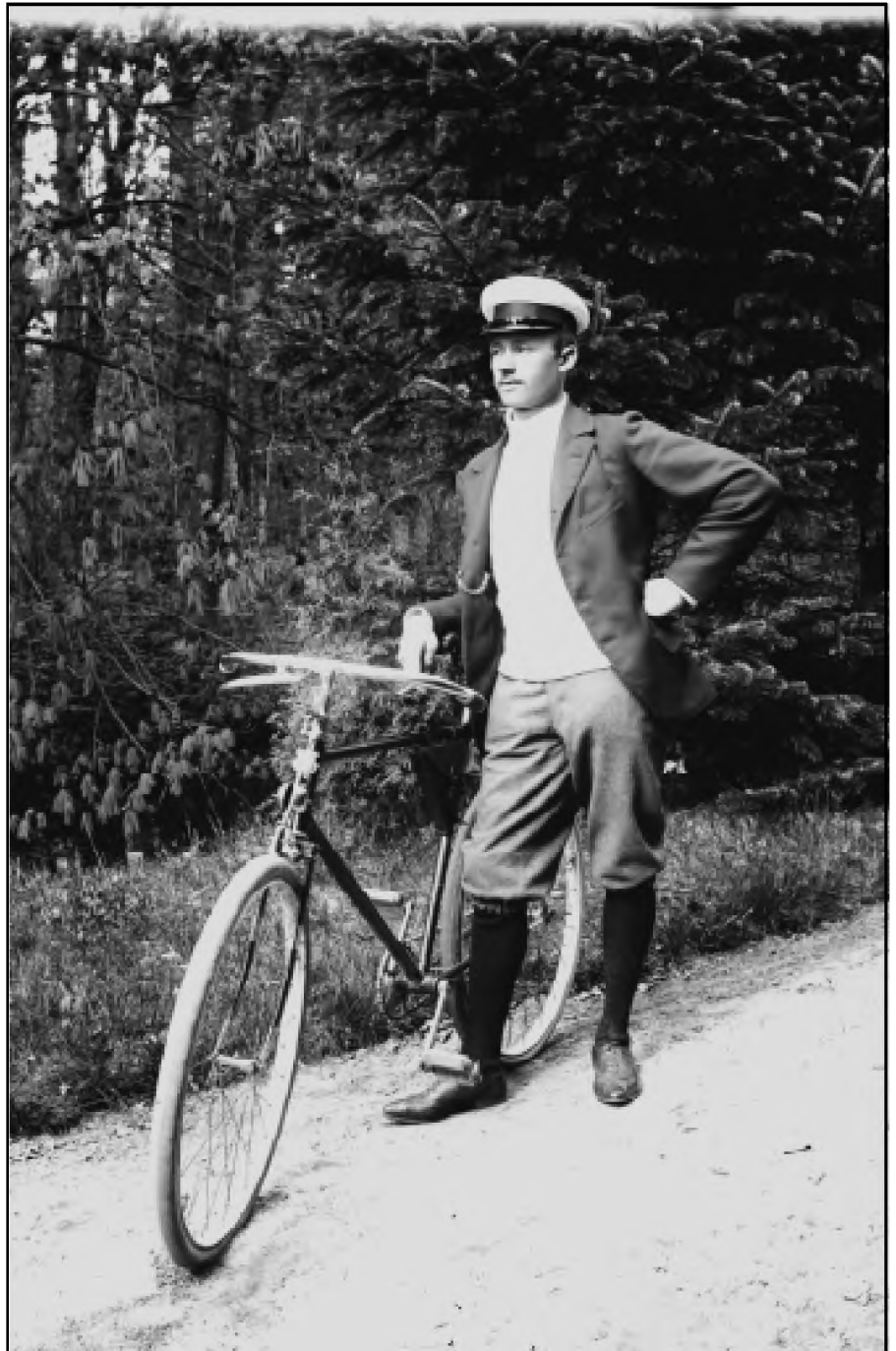
I denne samling vil man have gode muligheder for at finde billeder, der illustrerer slægtens omgivende fysiske miljø og levevilkår. Man finder imidlertid også topografiske billeder i sær-samlingerne (punkt 4 neden for) og i fotografarkiverne.

Det gælder først og fremmest postkortfabrikant Carl C. Biehls (1872-1950) samling af ca. 5.000 glasnegativer og ca. 5.000 planfilm m.m., der dækker hele det nuværende Sønderjylland og et område syd for grænsen.

Biehls arkiv er en fremragende kilde til den fysiske udvikling af ikke mindst de mindre stationsbyer fra ca. 1900 og frem til ca. 1930. Biehls samling suppleres af en række fotograf-samlinger, der næsten udelukkende rummer topografiske motiver fra før 1920. Det gælder boghandler og fotograf Th. Møllers (1861-1941) samling fra Løgumkloster, lægen Theodor Voswinkels (død 1946) billeder fra Rømø og godsinspektør H.C. Davidsens (1876-1962) motiver fra Møgeltonder og omegn.

Fra tiden efter genforeningen rummer boghandler og fotograf A. Martinsens samling billeder fra Højer og vestkysten, og fra østkysten finder man i fotograf W. Schützsacks (1870-1947) samling motiver fra Nordals, mens Augustenborg-egnen er dækket ind af Richard Reichs (død 1952) samling.

Fra Aabenraa finder man i fotografene Peter og Holger Clausens meget store samling motiver fra 1908 og frem til midten af 1980'erne.

Schackenburgs godsinspektør fra 1902 til 1951, H.C. Davidsen, var en mand med mange talenter. Ved siden af sit arbejde var Davidsen et kunstnerisk multitalent, der virkede som tegner, arkitekt og forfatter ligesom han var en ypperlig fotograf. Her har Davidsen fotograferet godsets skovfoged Leopold Rojahn med en flot cykel.

Sønderjysk Lokalhistorie opdelt i 4 grupper:

En Sønderjysk billeddatabase

Aabenraas fysiske forandringer
Generelt er det desværre - sparsomt med billeder fra tiden efter anden verdenskrig.

En undtagelse fra denne regel er dog Aabenraa kommune. Her er der gode muligheder for at følge byens fysiske forandring siden 1945 takket være en stor samling fra Aabenraa kommunes tekniske forvaltning (fra ca. 1948 og frem til begyndelsen af 1960'erne) og meget omfattende afleveringer fra Jyske Tidendes lokalredaktion i 1980'erne og 1990'erne.

Endelig har Sønderjyllands amt deponeret amtets samling af luftfotos, der blev taget i forbindelse med udarbejdelsen af regionplanen i slutningen af 1970'erne. Her finder man systematiske optagelser af alle bebyggelser i Sønderjylland.

2 En omfattende samling af portrætter og fotos af enkeltpersoner.

Samlingens styrke er portrætter af kendte og mindre kendte sønderjyder inden for det nationale og politiske arbejde gennem de sidste 100 år.

Knap så dækkende er samlingen af erhvervslivets repræsentanter, hvor man ofte må søge i fotografsamlingerne.

Til portrætarkivet knytter sig den såkaldte *familiesamling*, dvs. personbilleder og gruppebilleder, der ikke kan indordnes efter personnavn, men hvor billederne er registreret efter navnet på den familie, der har afleveret billederne.

Dette gælder bl.a. samlinger fra så fremtrædende personligheder som H.P. Hanssen, redaktør A. Svensson, redaktør og senere amtsskolekonsulent Nicolai Svendsen og seminarielærer Claus Eskildsen. Det er dog især

de gamle Aabenraa-slægter, der markerer sig i denne samling, hvor man hyppigt støder på slægter som Cornett, Fischer og Jacobsen.

Disse samlinger når ofte langt tilbage i tiden. Et godt eksempel på dette er en række sognefogedportrætter, som stammer fra redaktør Frederik Fischer (1807-1871).

Til denne gruppe hører også den meget omfattende billedsamling fra Schackenborg, som instituttet modtog via Landsarkivet for Sønderjylland i 1993. Schack-familien spillede omkring 1900 en væsentlig rolle i det dansk nationale arbejde på vestegnen, og man kan i samlingen bl.a. se en større samling af billeder fra tiden omkring genforeningen. Schackenborg-billederne er endnu ikke registreret, men det vil ske inden for de kommende år, når der er tilvejebragt de nødvendige ressourcer til arbejdet.

Med den stigende slægtshistoriske interesse og også interessen for billedet af slægtens medlemmer.

Her kan Institut for Sønderjysk Lokalhistorie meget ofte kun yde en beskedent hjælp. Dels er det meget tilfældigt, hvad der er blevet afleveret af portrætfotos til instituttet (bortset fra de ovennævnte familiesamlinger), dels er der kun bevaret meget få fotografarkiver i Sønderjylland.

En undtagelse er dog Aabenraa, hvor fotografene Peter og Holger Clausen gennem to generationer har fotograferet Aabenraa-borgere. Som indgang til de ca. 80.000 billeder findes bestillingsprotokollerne bevaret.

Endvidere har instituttet for et par år siden modtaget aabenraa-fotograf Chr. Petersens omfattende negativsamling med portrætter af personer fra Aabenraa og omegn. Ligesom for Clausen-samlingens vedkommende er

bestillingsprotokollerne bevaret som indgang til samlingen.

3 En sagligt opbygget samling.

Her finder man bl.a. den kronologiske samling af billeder fra de to verdenskrige, men der er også billeder af genforeningen, møder og forsamlinger, samt af sønderjysk foreningsliv, håndværk, industri m.m.

4 Særsamlingerne består af billeder, der hører 'naturligt' sammen ud fra bl.a. proveniensprincippet.

Det gælder således den samling af ca. 300 amatørfotos fra Genforeningen, der blev indsamlet af Den sønderjyske Fond lige efter Genforeningen.

Fra 1940'erne skal nævnes aabenraa-fotografen Th. Christesens (1883-1958) meget værdifulde motiver fra besættelsen og kapitulationen. Christesens billeder fra den 9. april er kendt af de fleste fra historiebøger.

Det har dog længe undret instituttets medarbejdere, at han formåede at være på „pletten“ så mange forskellige steder i Sønderjylland, men noget tyder på, at han må dele æren med en anden aabenraa-fotograf Th. Lawaetz.

Det gælder i alt fald for Aabenraa bys vedkommende, hvor Th. Christesen fotograferede de danske soldaters forsvaropstillinger og de tyske soldaters indmarch i den sydlige del af byen, mens Th. Lawaetz fotograferede de tyske tropper i den nordlige del af byen. Derimod var Christesen ene om at dække kapitulationen. Ved denne lejlighed tog han et meget stort antal billeder af tyske soldater på vej mod syd og deres afvæbning i Kruså.

Opbygger Billedbasen Picard

Der er mange ting, som edb ikke kan bruges til, men edb er næsten uovertruffen til lagring af meget store datamængder.

Institut for Sønderjysk Lokalhistorie er derfor gået ind i udviklingen af en billeddatabase, der på samme tid både kan gøre samlingerne lettere tilgængelige for brugerne og samtidig beskytte fotografierne mod det slid, der normalt følger af et øget brug.

Resultatet er blevet billedbasen 'Picard', der blev taget i brug i september 1998. Picard kører på PC-plattform og er programmeret til styresystemerne Windows NT 4.0 og Windows 95. Til indscanning af billederne har instituttet købt to flatbed-scannere, henholdsvis en Agfa Arcus II og en ScanMaker 5.0.

Format til langtidsopbevaring

Arbejdet med edb-registreringen begynder med, at billederne fra en given samling scannes i størrelsen 10x15 cm med en opløsning på 600 dpi. Billederne lagres i TIFF-format og brændes herefter på en CD-rom.

Her er der tale om et kompromis mellem bevaringshensyn, økonomi og brugernes behov. Til fordel for den valgte løsning taler, at TIFF-formatet til dato er det mest sikre format til langtidsopbevaring af billeder, hvis man da ellers kan tale om langtidsopbevaring i edb-mæssig sammenhæng. Samtidig skulle hovedparten af de grafiske opgaver være tilgodeset med den valgte størrelse og opløsning.

Registrerer på Picard

Når billederne er scannet og brændt på en CD-rom, bliver de efterfølgende registreret på Picard.

Først bliver billedet hentet ind i databasen. Under denne proces skaleres

billedet ned, hvorefter det lagres i JPG-format. Denne proces foregår automatisk, idet programmet tilbyder en forhåndsindstilling af kvaliteten og dermed størrelsen af billedet, som hentes ind i Picard.

Hvis man ikke er tilfreds med indstillingen for det pågældende billede, kan kvaliteten om nødvendigt justeres op og ned. Herved bliver det muligt at registrere ca. 50.000 billeder på 2 GB - afhængig af den kvalitet, som man lagrer billederne i.

Undgår ulovlig kopiering + brug

Samtidig undgår instituttet problemer med ulovlig kopiering og brug af billederne, når Picard bliver tilgængelig på Internet, idet den valgte billedopløsning er tilstrækkelig til brug på en skærm og som fotokopi, men ikke til grafisk produktion.

Når billedet er koblet til databasen, kan dokumentationen efterfølgende indtastes efter de principper for billedregistrering, som er opstillet af Sømmenslutningen for Lokalarkiver (SLA) - med enkelte tilføjelser, der skyldes det nye medie.

Processen lyder måske kompliceret, men den har i praksis vist sig hurtig og smidig. Selvom Picard endnu ikke er færdigprogrammeret, er der medio maj 1999 indscannet og registreret ca. 2.000 billeder i databasen.

Prioritering af samlingerne

Med en samling på ca. 350.000 billeder er det fra starten givet, at det ikke vil være muligt at registrere samtlige billeder. Der må nødvendigvis foretages en prioritering af samlingerne, og her gør to hensyn sig gældende.

Først og fremmest vil der blive lagt vægt på samlingernes bevaringsmæssige tilstand. Fotosamlinger, som er i en meget dårlig tilstand eller som

generelt er meget følsomme over for fysisk slid og påvirkning af lys, vil blive prioriteret højest.

Det er baggrunden for, at fotograf J.H. Dorrs samling af billeder fra Aabenraa i slutningen af 1870'erne og 1880'erne blev indscannet og registreret som den allerførste samling.

Efterspurgte samlinger

For det andet vil efterspurgte samlinger blive prioriteret højt. Institutet har derfor påbegyndt en indscanning og registrering af postkortfotograf C.C. Biehls samling.

Med udsigten til 60-året for besættelsen har instituttet endvidere iværksat en edb-registrering af billeder fra besættelsen, herunder ikke mindst Th. Christensens samling.

Dermed håber instituttet at være på forkant med udviklingen, når undervisningsinstitutionerne, medierne, forlagene og andre interesserede henvender sig angående besættelsestidsbilleder i løbet af efteråret 1999.

Nu kræver søgning assistance

Selv om instituttets samlinger generelt er godt registreret, er søgningen i dag kompliceret og kræver assistance fra en af instituttets medarbejdere - både til at vejlede og til at finde billederne frem fra magasinerne.

Billedjagt på egen hånd

Med edb-registreringen vil det imidlertid blive muligt for den besøgende at gå på billedjagt og „surfe“ rundt i de sønderjyske billeder på egen hånd.

Da registreringen af billederne foregår efter SLA's registreringsprincipper, vil de fleste, der har arbejdet med billedsøgning på de lokalhistoriske arkiver, men også nye brugere, meget hurtigt kunne finde rundt i Picard.

Her er der flere søgemuligheder,

Her har en ukendt fotograf portrætteret en skrædder i Christiansfeld midt i hans arbejde engang i 20'erne. På væggen bag ham kan man foruden modellerne, som kunderne kunne vælge imellem, se soldaterbilleder fra første verdenskrig og et mindeblad over faldne slægtninge. Dette foto kan findes i instituttets emneopdelte særsamling.

idet man kan søge på personnavne, stednavne (overordnet på købstad, flække og sogn, underordnet på f.eks. gårdsnavn eller gadenavn), emne efter bibliotekernes DK5-system, fotografnavne og tid - såvel tidsrum som dato.

Registreringen vil således kunne dække de fleste besøgendes behov.

Thumbnails er små billeder

Søgningen foregår ved, at man først indtaster sin søgning, der f.eks. kan være et personnavn eller et gadenavn.

Hvis man er i tvivl om stavemåden eller valgmulighederne, kan man vælge først at gå ind i en stikordssøgning. Herefter vil der poppe en række såkaldte thumbnails - små billeder i diastørrelse - op på skærmen.

Det er ikke hensigten, at brugeren skal tage stilling ud fra disse thumbnails, men de gør det muligt at foretage et første udvalg eller frasortering.

Hvis man herefter klikker på en given thumbnail, kommer man videre ind i det pågældende billedes registreringsblad, hvor man kan finde dokumentationen for billedet og få fotografiet vist i skærmstørrelse. Med denne arbejdsgang undgår man at skulle hente hver eneste registrering frem på skærmen, hvorved søgningen bliver mere smidig og hurtig.

Er der behov for det, kan brugerne undervejs printe registreringskortene ud med en kopi af billedet til evt. senere brug.

Kun på Instituttets netværk

De edb-registrerede billeder kan i dag kun søges på instituttets eget netværk.

Der arbejdes imidlertid på en Internetløsning, der inden for en overskuelig tid gerne skulle gøre Picard søgbar over Nettet, så adgangen til databasen ikke begrænses af tid og sted.

Mens disse grænser således overskrides af edb-teknologien, må instituttets brugere i fremtiden indstille sig på, at det, efterhånden som edb-registreringen skrider frem, bliver sjældent at se de originale billeder. De vil af bevaringshensyn blive lagt i et hvilende arkiv, som normalt ikke er til rådighed for gæsterne.

Til gengæld kan brugerne glæde sig over, at de sønderjyske billeder i fremtiden bliver søgbare og tilgængelige i et hidtil ukendt omfang.

Kim Furdal

Mange spændende emner drøftet på

Den 12. ordinære generalforsamling blev holdt 15. april i Søllerød Sognegård ved København. Den var som sædvanligt indkaldt ved opslag af dagsordenen i Slægt & Data's martsudgave, hvor også bestyrelsens beretning og regnskabet for 1999 var trykt.

Inden den egentlige generalforsamling fortalte Werner Wittekind kort om sognegården og herefter bød formanden, Svend-Erik Christiansen velkommen til de knap 20 medlemmer, der var mødt op.

Georg Agerby, Brøndby blev valgt til ordstyrer. Han kunne konstatere generalforsamlingen lovligt indvarslet og derfor beslutningsdygtig i henhold til vedtægterne. Der var ikke fra forsamlingen kommentarer til dagsordenen.

Bestyrelsens beretning

Formanden indledte med at fastslå, at bestyrelsens beretning havde været trykt i „Slægt & Data“.

Derfor ville dagens formandsbemærkninger blive en uddybning af enkelte emner og en redegørelse for hændelser siden årsskiftet.

Ca. 2.000 medlemmer

Udviklingen i medlemstallet fra 1989, hvor der var 268 medlemmer, til 1999 blev demonstreret med oversigter på overhead-transparenter.

Formanden understregede, at det er vanskeligt at fastlægge et absolut nøjagtigt medlemstal ved et årsskifte, men det mest nøjagtige tal pr. 31. december 99 er 2.036.

Medlemstallet er specielt vanskeligt at bestemme i perioden, hvor kontingentindbetalingerne indgår, idet der forekommer både en hel del forglemnelser og nogle reelle udmeldelser. Helt aktuelt havde 329 medlemmer endnu ikke fornyet deres medlemskab, men da der i årets første måneder også

er kommet helt nye medlemmer til, måtte det mest korrekte antal pr. 15. april være 1.990 medlemmer.

70.000 besøg på 2 år

Aktiviteterne omkring hjemmesiden udvikler sig til stadighed.

De seneste 2 år har der været ca. 70.000 besøg på siderne og Opslags-Ordningen udbygges løbende. Mere end halvdelen af foreningens medlemmer kan nu kontaktes via email.

Økonomien udvikler sig også fortsat tilfredsstillende, og formanden pointerede, at de mange penge i kassen skal bruges til at sætte nye projekter i gang bl.a. via den oprettede støttepulje.

Tilrettelæggelsen af medlemsmøderne kræver megen tid, og det er derfor vigtigt at kunne inddrage medlemmer uden for bestyrelsen ved planlægningen og afholdelsen.

Særnummer og CD

Om forventningerne til den nærmeste fremtid fortalte formanden, at der arbejdes med planer om et særnummer om slægtsprogrammer, og at der desuden arbejdes med en CD med foreningens hidtidige disketteudgivelser.

Årbogen „Hvem Forsker Hvad“, som DIS-Danmark medudgiver og har en tredjedel af det økonomiske ansvar for, er i 1999 blevet udsendt med et

budgetteret underskud for at give de kollektivt abonnerende foreninger mulighed for at tilpasse deres kontingentbetaling til den nye og noget højere produktionspris fra Odense Universitetsforlag.

DDA og KIP-projektet

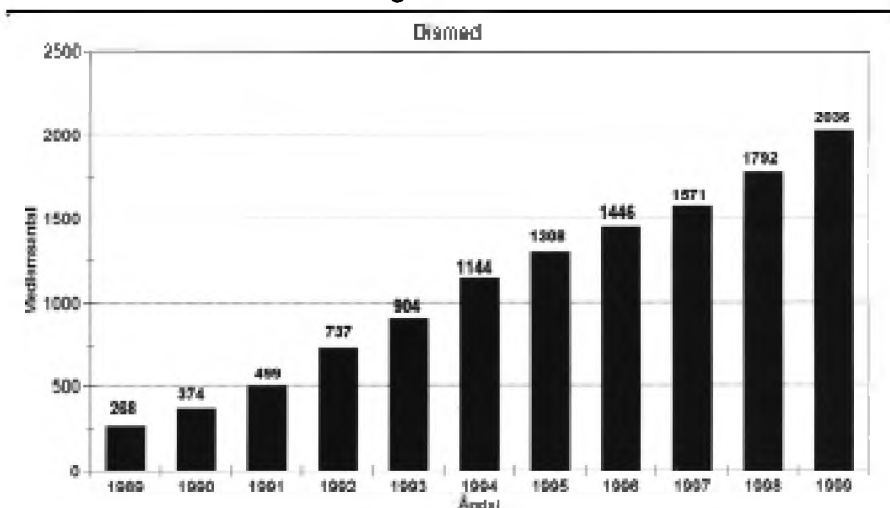
KIP-projektet udvikler sig fortsat med stor hast, og indtastninger af folketællingerne nærmest vælter ind. Der er lige nu ca. 400 frivillige indtastere på projektet, der efterhånden vil give nogle fantastiske søgemuligheder ikke bare for foreningens medlemmer.

Det havde vist sig lidt problematisk at få det nødvendige samarbejde mellem de involverede parter til at fungere. Det er faktisk vanskeligt, når deltagerne i et projekt har så forskellig baggrund som en statsinstitution, private foreninger og frivillige enkeltpersoner har.

Men i slutningen af april skulle der holdes et møde hos Dansk Data Arkiv med henblik på at få den overordnede styregruppe til at fungere igen. Der har ikke været møde i gruppen siden 1997. (Læs om april-mødet på side 22 her i bladet.)

Formanden sluttede sit indlæg med en tak til medlemmerne og til bestyrelsen for samarbejdet i det forløbne år, hvorefter han overgav beretningen til generalforsamlingen.

Udviklingen: Antal medlemmer i DIS-Danmark

DIS's generalforsamling i april 2000

Kommentarer og godkendelse

Formandens kommentering af bestyrelsens skriftlige beretning gav forsamlingen anledning til et enkelt spørgsmål om webadresseme i DisNyt og til kommentarer om bestyrelsens manglende stillingtagen til den svenske DisByt-ordning og om DDA's CD med folketællinger.

Georg Agerby opfordrede bestyrelsen til forestå etablering af en ordning til udveksling af slægtoplysninger i lighed med DisByt og til at påtale kvaliteten af CD'erne med folketællinger.

Herefter blev bestyrelsens beretning godkendt.

Regnskab for 1999

Inden *Werner Wittekind* kort kommenterede det omdelte regnskab vha. overhead-transparenter, fortalte han om de problemer med regnskabsprogrammet og med det voksende antal online bankforretninger, der i 1999 havde gjort bl.a. medlemsregistreringen unødvendigt besværlig.

Sund økonomi

Regnskabet viste en sund økonomi i foreningen.

Igen i år havde der været et overskud på driften på ca. 20.000 kr. og regnskabet resulterer i en egenkapital ved årets udgang på ca. 178.700 kr.

Kassererens gennemgang af regnskabet gav forsamlingen anledning til enkelte uddybende spørgsmål om hensættelser og om mulighederne for at betale over PBS.

Werner Wittekind forklarede, at hensættelserne var til udgivelse af et kommende særnummer, og at tilslutningen til PBS formodentlig ville blive både besværligt og kostbart.

Kassereren gennemgik herefter revisorpåtegningen og forklarede, at der i regnskabsprogrammet havde været fejl, der både kunne skyldes program- og betjeningsfejl. Programmet vil nu blive gennemgået af det firma, der har

solgt det - med henblik på fremover at sikre at bogføring i underkonti ikke igen skulle kunne gå tabt.

Ligeledes oplyste han, at der bliver indhentet tilbud på en professionel revision af foreningens regnskab.

Der var fra forsamlingen ingen bemærkninger til revisorpåtegningen.

Herefter blev årets regnskab enstemmigt godkendt.

Der var, heller ikke i år, indkommet forslag til behandling på generalforsamlingen.

Budget for 2000 og 2001

Kassereren, *Werner Wittekind* kommenterede kort bestyrelsens omdelte forslag til det reviderede budget for 2000, der viser forventning om balance med en øget medlemstilgang og øgede udgifter til specielt medlemsmøder, porto, trykning og indkøb af inventar.

Herefter gennemgik og kommenterede *Werner Wittekind* de enkelte konti i bestyrelsens forslag til budget for 2001, der viser forventning om en svag stigning i alle udgifter i forbindelse med et medlemstal stigende til 2200.

De fremlagte budgetforslag gav ikke anledning til forslag om ændring af det nuværende kontingent på 125 kr. Herefter blev budgettet vedtaget.

Valg

På ordinært valg til bestyrelsen var *Arne Julin*, *Werner Wittekind* og *Jørgen Rasmussen* - sidstnævnte havde forinden tilkendegivet, at han ikke ønskede at modtage genvalg.

Bestyrelsen foreslog *Boris Reimann*, Odense, til den ledige plads efter *Jørgen Rasmussen*.

Herefter blev *Boris Reimann*, *Arne Julin* og *Werner Wittekind* valgt uden forslag om yderligere kandidater.

Janne Wibroe havde oplyst, at hun pga. arbejdspress ønskede at udtræde efter kun et år i bestyrelsen. Fra for-

samlingen blev *Ruben Højmark*, Sorø foreslået. Herefter blev *Ruben Højmark* valgt for en periode af to år.

Som suppleanter blev foreslået genvalg af *Ole Jensen*, Nordborg som 1. suppleant og nyvalg af *Georg Agerby*, Brøndby til den ledige plads efter *Henning J. Madsen*. Der indkom ikke andre forslag og *Ole Jensen* og *Georg Agerby* var herefter valgt.

Revisorer på valg var *Helge Kartman* og *Jens J. Jerichow*. De havde begge oplyst, at de ikke ønskede at fortsætte som revisorer.

Der var forslag om valg af *Jørgen Rasmussen*, Svendborg og *Jan Gisselsson*, Lystrup. Der indkom ikke andre forslag, og *Jørgen Rasmussen* og *Jan Gisselsson* var herefter valgt til revisorer.

Fra forsamlingen blev der stillet forslag om valg af *Mads Andersen*, Århus som revisorsuppleant, og han blev valgt uden modkandidat.

I forbindelse med valget af revisorer blev det pålagt bestyrelsen at undersøge mulighederne for at købe sig til professionel revision.

Eventuelt

Det sidste punkt på dagens dagsorden blev en fri meningsudveksling om bl.a. det kommende særnummer, mulighederne for oplysning om slægtsforskning i Tyskland, dannelsen af en ny slægtshistorisk forening i København og brugen af de indtastede folketællinger hos DDA.

I forbindelse med et spørgsmål om det fornuftige i at lave et særnummer om slægtsprogrammer med uundgåelig kort anvendelsestid foreslog *Georg Agerby* i stedet at lade særnummeret omhandle stednavnes tilhørsforhold.

Herefter kunne ordstyreren konstatere dagsordenen gennemført og takke de fremmødte for afviklingen af generalforsamlingen.

Referent: *Jens Verner Nielsen*

Interview med Holger Hertzum-Larsen skrevet af Kathrine Tobiasen

En der søger i vildnisset

Enhver slægtsforsker kender det: Man graver sig tilbage i tiden, og ved kirkebøgernes hjælp får man sat dato på sine forfædre; fødsel, bryllup, død.

Man får styr på generation efter generation, og folketællingerne giver i punktnedslag et overblik over, hvordan husstandene har set ud på det givne tidspunkt. Man finder skøder og skifter og får indblik i, hvad folk har haft at gøre med, hvordan stuen har været indrettet, hvor mange køer, de har haft i stalden.

Til sidst står de næsten lyslevende for en, de gamle forfædre

Men kirkebøgerne går jo ikke tilbage til Gorm den Gamle. Man er heldig, hvis ens aner hører hjemme i et sogn med en kirkebog, der er bevaret tilbage til 1600-tallet.

Bagude ligger tiden som et uvej-somt tågeland, hvor ingen har keret sig om at bogføre borgere og bønder. Anerne kan optræde hist og pist i tingbøger og godsarkiver, men hvordan finde frem til dem uden registre og gemt væk i en skrift, som kan synes lige så vanskelig at tyde som arabisk eller kinesisk?

De populære håndbøger i slægtsforskning nævner kun de gamle dokumenter i korte afsnit, og de omtales som besværlige og næppe tilgængelige for almindelige dødelige slægtsforskere.

Aftenskolekurser forbigår dem i stilhed. Ja, i sin bog *Trævlerødder* (DHH, 1984) argumenterer Elo

Harfot endda for, at der slet ikke er nogen grund til at søge længere tilbage. Hvis man har blotlagt et par hundrede år, har man samlet materiale nok til at kunne leve op til parolen:

Find dine rødder og forstå dig selv bedre

og altså opfyldt et vigtigt mål for al slægtsforskning. Længere bagude er de alligevel bare bønder allesammen, så det kan vel være det samme... Men - de har jo levet deres liv.

Dokumentationen findes, et eller andet sted.

Udfordringen ligger der! Og måske er man så heldig at støde på en, som har været ude at søge i vildnisset og kan hjælpe en med at finde vej.

**En som
Holger Hertzum-Larsen**

Hvordan startede det hele?

„Ja, interessen har altid været der, men ikke tiden. Jeg arbejdede først i udlandet i Norge, Sverige og Holland, og da jeg kom tilbage til Danmark i 1958 købte jeg en bagerforretning i Langå. Det gik kun til '69, hvor jeg måtte holde på grund af melastma.

Jeg flyttede til Nordvestjylland og blev interviewer for Gallup. Det førte mig rundt i mange hjem på egnen. Der blev jeg interesseret i de smukke, gamle standure, som stod mange steder. Jeg begyndte at fotografere dem, især dem med mesternavn på.

Det var ikke nok med billeder, jeg måtte også søge oplysninger om mestrene, tilskyndet af lærer Jens Lampe, og det førte mig til Landsarkivet i Viborg. Sammen skrev vi en artikel om emnet, der blev publiceret i *Hardsyssel Årbog 1976*. Den Gamle By i Århus var i øvrigt også interesseret i mine urbilleder og overtog dem.

Tog fat på min slægt

Men da jeg nu havde fået min gang på Landsarkivet, begyndte jeg også at forske i min slægt.

Jeg startede med min mor, fordi det

Udgivelser af Holger Hertzum-Larsen:

- * *Syn på ryttergods 1686*. 1985.
- * *Niels Pedersen og Ingeborg Christensdatter i Janderup*. 1989.
- * *Kongens retterting*. 1996.
- * *Udenbys personer nævnt i Odense-Skifter 1630-1750*. 1996.
- * *Kronens gårde og bol i Vester Horne herred og Kærsgaard birk 1562-1643*. 1998.
- * *Jyske domme og dokumenter 1440-1700*. 1998.
- * *1. Jyske nationale Regiments rytterbønder i Vester Horne herred 1678-1715*. 1999.

Købes ved henvendelse hos:
Holger Hertzum-Larsen
Hovedgaden 32, Nr. Nissum
7620 Lemvig, Tlf. 97 89 13 07
e-mail: Hertzum@post12.tele.dk

Holger Hertzum-Larsen bor i dag i Nr. Nissum, hvor han har etableret sig med sin egen enmandsvirksomhed. På det lille kontor, der er tæt pakket med alt det fornødne tekniske udstyr, faglitteratur og et utal af ringbind, læser han de gamle dokumenter på film eller kort og afskriver dem, for siden at trykke og udgive dem.

var her, der var samlet mest på forhånd. Og jeg regnede med, at hvis jeg kom tilbage til det 18. århundrede, ville det være fint. Jeg har kun gået i den stråtekte, så jeg gjorde mig ingen forhåbninger om, at jeg ville kunne læse de gamle skrifter”.

Det skulle vise sig slet ikke at holde stik. Holger læste, og øvelse gør mester; eller som han selv beskedent siger det: „Jeg synes da, at jeg er nået et godt stykke i så henseende“. Han opdagede, at han faktisk kunne læse skrifterne, selv de rigtigt gamle. Det er altsammen selvlært, han har aldrig deltaget i kurser. Han kan bare. På spørgsmålet, om han mener, det er noget, alle kan sætte sig ned og lære, er svaret: „Ja, det mener jeg faktisk“. - Immervæk, det er dog en færdighed, som de færreste vil have tid, tålmodighed og nok også evne til at udvikle.

En slægtsbog på 750 sider

Slægtsbogen, der blev resultatet, kom i 1989 efter otte års arbejde, og den er et på alle måder vægtigt værk. Ca. 750 sider i stort format og omfattende omkring 2.000 personer.

Den tager udgangspunkt i hans mors tipoldeforældre, Niels Pedersen og Ingeborg Christensdatter, der blev gift i 1807 og derefter drev en gård i Janderup, vest for Varde.

Holger har opsporet alle efterkommere og været rundt i hele landet for at snakke med dem. En af grenene alene rummer over 900 familiemedlemmer. Og han har været på jagt efter forslægten på en måde, så der ikke kan være det dokument fra perioden

og egnen, han ikke har undersøgt.

Et helt år sad han og læste tingbøger, gods- og bispearkiver fra film, som han lånte hjem, og det hele blev indtalt på bånd til senere brug.

Farverige historier

Ud fra den kolossale mængde har han så plukket alt, hvad der var at hente angående hans aner. Og det var anstrengelserne værd, for de optræder stort set alle, i små eller store sager, fra problemer med en datter, der hellere ville følge sit hjerte end tage den, forældrene havde udset, over en sag med en dreng, der har fået en på hovedet af sin husbond til mistanke om drab og anklager for trolddom.

Så selv om det her mest drejer sig om jævne mennesker i det dunkle 1600-tal, bliver dette afsnit i virkeligheden den mest farverige og spændende del af bogen. Og hvis man er så heldig at have forfædre fælles med Holger, så er arbejdet bare gjort!

Vurdering af ryttergårde

Et biprodukt fra arbejdet med slægtshistorien er bogen „Syn på ryttergods 1686“, der er en afskrift af en vurdering af alle ryttergårdene i de daværende Bøvling, Lundenæs, Riberhus og Koldinghus amter i 1686.

Netop det årstal er valgt, fordi det var det fyldigste syn, der er bevaret. Her får man oplysninger om, hvem der har fæstet gårdene, hvor stor avlen og besætningerne har været, og i hvilken stand bygningerne har befundet sig. Plus eventuelt bemærkninger om bondernes økonomiske formåen.

Oversætter gamle dokumenter

Efter denne kæmpemundfuld er Holger fortsat med at „oversætte“ gamle dokumenter til almindeligt tilgængeligt bogtryk.

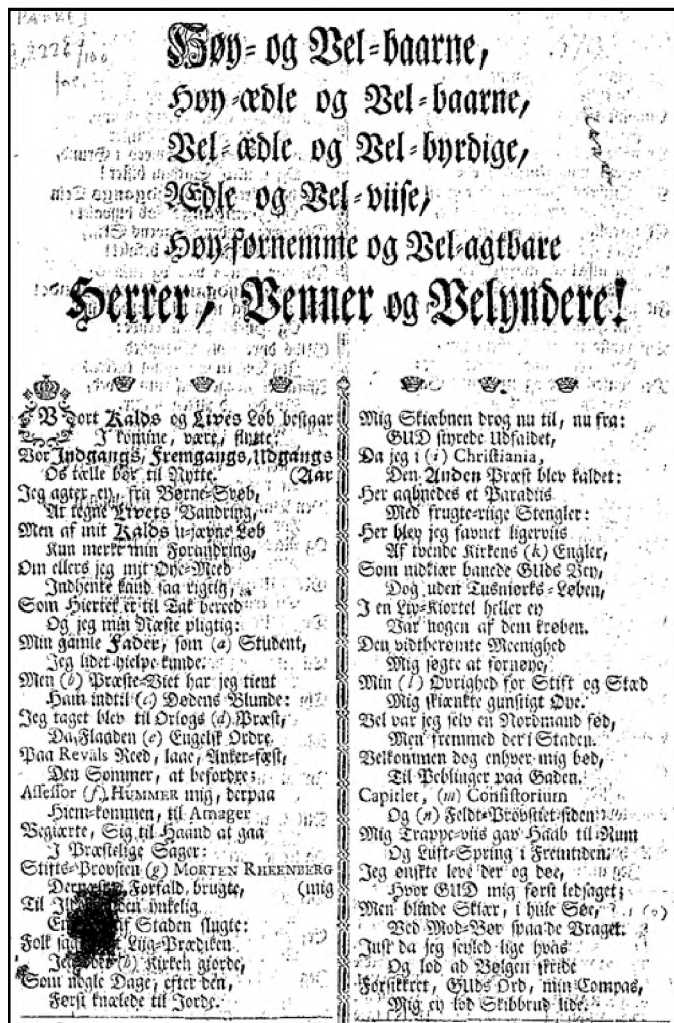
Der er kommet et bind om „1. Jyske nationale Regiments rytterbønder i Vester Horne herred 1678-1715“, som gengiver præsternes indberetninger til regimentsskriveren. Man kan her finde utroligt mange personlige oplysninger (naturligt nok især om de barske vilkår, vestjyderne levede under dengang), ligesom der er meget at hente om slægtsrelationer.

„Kronens gårde og bol i Vester Horne herred og Kærgaard birk 1562-1634“ omfatter et uddrag af Riberhus' lensregnskaber og mange oplysninger fra jordebøger, fæsteindberetninger mm. Og man kan læse om, hvor mange - ofte ubetaleligt store - bøder, der blev uddelt for før- eller udenomsægteskabelige affærer!

„Kongens Retterting“ er et register til herredagsdomme 1616-1650. Og at det ikke bare er Jylland, det drejer sig om, viser oversigten over „Udenbys personer nævnt i Odense-Skifter 1630-1750“.

Det meste af arbejdet med at udgive bøgerne står han selv for, og det betyder, at han kan trykke meget små oplag, helt ned til seks eksemplarer, af bøgerne, så at han aldrig risikerer at brænde inde med et alt for stort oplag. Det er ingen guldgrube, men på den anden side heller ikke en underskudsforretning.

Interviewet fortsætter

Disse to illustrationer viser henholdsvis en original tekst og en tekst, der er renset i billedbehandlingsprogrammet.

Holger forsyner tit sine udgivelser med gengivelser af sider fra originalerne. Desværre er de gamle tekster ofte skæmmet af pletter og gnidder og rester af tryksværte.

Derfor kommer teksterne en tur i billedbehandlingsprogrammet, når de er scannet ind.

Med „viskelæderet“ fjerner Holger al „støj“ fra siderne; det kan være møjsommeligt, når pletterne ligger tæt på bogstaverne, men her hjælper det at forstørre skærbilledet.

Resultaterne er unægtelig flotte!

Og når man ser ham boltre sig med Photoshop, står man med et levende dementi af, at man, bare fordi man har nået pensionsalderen, skulle være håbløst tabt for moderne teknologi.

Men en hjemmeside til at præsentere produktionen fra? „Nej, nej, det er ikke mig. Det kan jeg vist ikke finde ud af“.

Domme der fortæller historier

Noget af det indtil videre sidste fra Holgers værksted er det store bind „Jydske domme og dokumenter 1440-1700“, der er udgivet med støtte af bl.a. Velux-fonden.

Bag den lidt tørre titel gemmer sig et overflodighedshorn af domsafsigelser, der hver har deres historie at fortælle om - som regel - ganske almindelige, jævne menneskers liv og færden i den fjerne fortid.

I udvalget er der mere taget hensyn til det sociale og familiemæssige end det juridiske, og selv om man ikke måtte finde en ane i de godt 300 sager, der medtages, så er det eminent spændende læsning for alle historisk interesserede. Man får et enestående indblik i, hvordan hverdagslivet var formet sig dengang.

Der er kuriøse historier, som den om præsten i Them, der ved en bryllupsfest i fuldskab dansede i præstekjolen, og der er et regulært oplæg til

en gyser i sagen om de tre mænd, der blev mistænkt for mord og begærede liget af den myrdede gravet op, så de kunne lægge hænderne på det og bede Gud om et jærtegn, hvis de var gerningsmændene. De blev frikendt!

Skriftlæsningsens fremtid - uha

Holger kan godt bekymre sig for, hvordan det vil gå med skriftlæsningsen i fremtiden.

„Bømene lærer jo hverken at skrive eller læse håndskrift i skolen i dag. De skal kun bruge formskrift. Og selv når jeg kommer på Landsarkivet, er den gal. Hvis jeg skal have hjælp med noget, siger de bare, at jeg skal gå ned til Ole Degn, de andre kan ikke.“

Der må selvfølgelig sidde nogle forskere rundt omkring, der arbejder med dokumenterne, men ellers er vi kun ganske få, der kan tyde de gamle skrifter. Jeg får altid at vide, at jeg skal bruge mine evner, mens jeg kan.

Og der er meget at gå i gang med.

Der er masser af arkivalier, der ligger helt upågtede hen. Det gælder f.eks. de stævningsbøger til Kongens Retterting, som jeg har hentet en del stof fra til „Jydske domme og dokumenter“.

Dem er jeg aldrig stødt på henvisninger til i litteraturen“.

Når det regner på præsten

„Jeg er også leverandør til „Danmarks kirker“, fortæller Holger.

„Hver gang jeg i tingbøger mm. støder på oplysninger om kirker, noterer jeg det og sender det til redaktorerne. Det kan være, når der har været syn på kirkerne. Adelen ejede dem og skulle stå til regnskab, men mest kan man læse om, hvor dårlig stand bygningerne har været i.

Den med „at det regner på præsten“ det var ikke bare en talemåde! Sådan var det skam mange steder. Der kan også være omtale af inventar, bl.a. har jeg fundet noget om en messehagel i Janderup kirke og en retssag om et indelukket stolestade i Varde; begge dele er forsvundet nu, men oplysningerne kommer med i den nye udgave af kirkeværket.

Pusler videre med slægten

Lige nu pusler han med slægten Borch, dvs. Claus Mortensen Borchs

efterkommere, hvoriblandt kan nævnes professor Ole Borch.

„Her har jeg fundet en søn af Claus Mortensen Borch, Niels Clausen. Han blev præst i Henne, men ingen har vidst hvem han var søn af. Egentlig hjalp jeg bare lidt med på dette arbejde, men da C. Asschenfeldt, som stod for slægtsbogen, døde, tog jeg over efter ham.“

Ovennævnte Niels Clausen har en stribe børn, som Holger først fejlagtigt har gjort til efterkommere efter Niels Barfoed, der var præst i Nørre Nebel.

Men typisk for Holgers arbejdsmetode er han på jagt i Kærgård birks tingbøger og her viser flere tingsvidner, hvordan slægtssammenhængen i virkeligheden er. Den ene søn er f.eks. på tinge for at forsvare sin mor, da hun ikke vil forlade Henne præstegård et år, efter at hendes mand er død, og hendes nådsensår er udløbet.

„Min fars familie har jeg kun lige rørt ved. Er kommet tilbage til en forfader i 1700-tallet, Jens Hertzum, der var „gevaldiger“, dvs. han tog sig af straffede soldater eller var skarpretter. Navnet er der usikkerhed om; det har altid heddet sig, at det var jødisk, men der er også nogen, der mener, det er østrigsk. Der er i hvert fald folk

med navnet Hertzum i Østrig“.

Der er nok at tage fat på?

„Ja, hvorfor har jeg dog rodet mig ind i alt det her“, siger Holger med et skævt smil og et blik rundt på alle papirer og mapper.

„Sikke en masse frihed, jeg ellers ville have haft“.

Men det må da også have givet en masse oplevelser?

„Det var sjovest, da jeg rejste rundt og samlede oplysninger til slægtsbogen. Det gav meget. Nogle kunne bare sætte sig ned og fortælle løs, andre havde gemt spændende breve og dokumenter.

Besøg fra USA

En efterkommer efter et familiemedlem, der var udvandret til Amerika, kom til Europa med en delegation, der skulle forhandle de armenske jøders problem med Gorbachev, og han benyttede lejligheden til at kigge indenfor!

Nu derimod sidder jeg mest for mig selv og skriver...“

Men mon dog ikke der er en hel del, der er glade for, at Holger Hertzum-Larsen fik rodet sig ind i alt det her?

*Interviewet er skrevet af
Kathrine Tobiasen*

DIS-Danmark kan give økonomisk støtte til projekter og nye tiltag

Da vores forening har en sund økonomi, har vi mulighed for at støtte nye tiltag, som kan være til glæde for foreningen og dens medlemmer.

I bestyrelsen er vi stærkt bundet af driften af foreningen, og vi kan ikke overkomme at være med på alle fronter.

Til gavn for DIS Danmark eller generelt

Hvis der blandt foreningens medlemmer er nogen, som arbejder med projekter eller planlægger projekter, som kan være til gavn for DIS-Danmarks medlemmer eller slægtsforskere mere generelt, så har foreningen såle-

des mulighed for at gå ind og støtte dette.

Alene en omtale i Slægt & Data kan i øvrigt være med til at skabe nyttige kontakter.

Beskriv projektet

Er der tale om tiltag/projekter, som kræver økonomisk støtte, så send os en beskrivelse heraf, så skal vi i bestyrelsen se på det.

Vi har valgt ikke at formulere nogle formelle rammer for, hvad der kan støttes, for at være så åbne som muligt for ideer til støtte.

Hjælp til - så vi kan få folketællingen 1801 færdig i 2001

Når vi kommer til datoen den 1. februar 2001 er det præcis 200 år siden, at folketællingen i 1801 blev iværksat over hele Danmark.

I den anledning ville en fantastisk gave til os selv som slægtsforskere være en samlet edb-udgave af folketællingen for hele Danmark.

En sådan gave kunne samtidig også bruges til at sætte fokus på „Kildeindtastningsprojektet“.

Mangler kun halvdelen

I 1801 boede der en lille million mennesker i Danmark - mere præcist 929.001 personer.

I den seneste opgørelse fra DDA (=Dansk Data Arkiv i Odense) er der (18. maj 2000) indtastet 53,6% af tællingen. Dvs. der mangler „kun“ 431.123 personer, før den er færdig-indtastet. De senere år er der blevet indtastet ca. 10 % om året, så under normale omstændigheder vil der nok gå ca. 5 år, før den ville være færdig.

Hvis vi løfter i flok

Et antal af 431.123 personer er naturligvis mange, men hvis vi løfter arbejdsbyrden i samlet flok, så er det slet ikke uoverkommeligt. Desuden er nogle af alle disse personer faktisk allerede undervejs med at blive indtastet.

Til sammenligning kan nævnes, at der i 1999 blev indtastet i alt ca. 700.000 personer spredt over alle folketællingsårgange.

Hvis vi f.eks. er 40 indtastere over hele Danmark, som går aktivt ind i sagen og hver sætter sig på f.eks. 10.000 personer, vil det kunne lade sig gøre at nå målet.

Alle størrelser af indtastningsbidrag er naturligvis velkomne og kan være med til, at vi når målet.

DDA koordinerer

Jeg skal gerne være den første til at melde mig og er derfor gået i gang med det manglende i 1801-tællingen for Danmarks to nordligste herreder (Horns og Vennebjerg Herreder). Det drejer sig om ca. 10.000 personer.

DDA tildeler som sædvanligt indtastningsnumre og vil koordinere, hvem der indtaster hvad, så der ikke bliver lavet dobbeltarbejde.

Hvis vi samtidig hjælper hinanden med korrekturlæsningen, vil registreringsarbejdet blive lettere for DDA.

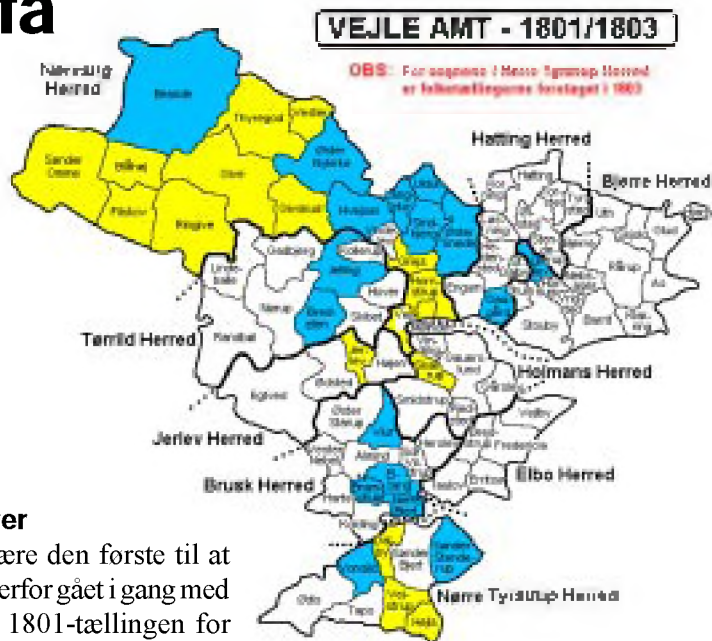
Farvelagt amtskort med sogne

For at øge overblikket over, hvor langt vi er på landsplan med 1801 og i øvrigt alle andre folketællinger, er vi et par DIS-medlemmer *Lars Jørgen Helbo* og *Svend-Erik Christiansen*, som i løbet af maj 2000 har tegnet og farvelagt amtskort med sogneinddelinger til den helt store guldmedalje ;-)

Nu kan vi grafisk se, hvor langt alle indtastninger er. Opdateringen af disse kort forestår vi i samarbejde med DDA. Denne grafiske tilgang er en sideeffekt af det fællesmøde, der var mellem DDA og DIS-Danmark d. 27. april 2000 (referat af mødet kan ses andetsteds i dette nummer af Slægt & Data).

Penge til Projekt 1801

På bestyrelsesmødet 13. maj 2000 i DIS-Danmark afsatte vi penge til dette „projekt 1801“, således at der er mulighed for at udrede eventuelle udgifter til nødvendige fotokopieringer eller lignende undervejs.

De farvelagt amtskort med sogneinddelingerne er indtil videre tilgængelige på den lidt besværlige adresse: <http://home13.inet.tele.dk/sec/ddatest/fronta.htm>

I Norge har man allerede den samlede 1801-folketælling færdig-indtastet, og den er Internettilgængelig. Vi skal vel ikke stå tilbage for nordmændene - vel?

Tænk, hvilket hjælperedskab vi og kommende slægtsforskere ville kunne få, hvis vi om blot et halvt år (1. febr. 2001) kan få Internetadgang til en samlet 1801-tælling for hele Danmark.

Det kræver, at vi er mange, der bidrager. Der er allerede kommet tilsagn fra flere sider om at deltage med 1801-indtastninger. Skal opgaven løses skal vi være endnu flere.

Lad os gøre noget ved det!

Svend-Erik Christiansen
Hvedebjergvej 24, 8220 Brabrand
E-mail: sec@forum.dk

Interesseret så kontakt DDA

Er du interesseret i at bidrage med indtastning af en eller flere ledige folketællinger, så kontakt:

Dansk Data Arkiv

Islandsgade 10

5000 Odense

Tlf.: 66 11 30 10

<http://www.sa.dk/dda/>

E-mail: mailbox@dda.sa.dk

Afrunding

Kommentar fra redaktionen

Dette indlæg fra Lars Lundin handler om problemerne omkring download af folketællinger som ZIP-filer fra DDAs hjemmeside.

Indlægget skulle have være bragt i sidste nummer af Slægt & Data, for der er tale om et gensvar på DDAs kommentarer i Slægt & Data 1999/4 på en artikel i samme blad af Lars Lundin.

Artiklen er forfattet før beslutningen om, at ZIP-filerne fremover (fra primo august 2000) bliver tilgængelige på CD-rom.

Denne løsning skulle i følge DDA fjerne problemet med de hyppige servernedbrud, som også ramte de almindelige on-line søgninger i DDD (de indtastede folketællinger).

Løsningen skulle også spare DDA for den tidligere brugerregistrering og give lidt indtægter til administrationen af Kildeindtastningsprojektet.

Redaktionen har skønnet, at Lundin's nye indlæg skal med, og vi har forevist det for DDA, der har nedenstående kommentar.

Således, som både Lars Lundin og DDA lægger op til, rundes debatten hermed af.

DDAs svar til dette indlæg fra Lars Lundin

DDA har med interesse læst Lars Lundins indlæg (på denne side).

Vi ønsker ikke at kommentere det i detaljer. Vi håber og tror, at nogle af vore brugere har andre synspunkter.

Vi har endvidere annonceret i nyhedsgruppen og på vores DDD hjemmeside, at vi forventer at udgive den nye type cd-rom primo august.

Svar til DDA

Mht. debatten GEDCOMP og/eller DISBYT synes der at være fremført tilstrækkeligt med synspunkter.

Jeg vil lade Alf Christophersen og Olof Cronberg få det sidste ord, da deres indlæg i sidste nummer i Slægt & Data 1/2000 er rimelig fornuftige.

Det samme kan desværre ikke siges om 'Svar fra DDA' i Slægt & Data nr. 4/99. Læsere af nyhedsgruppen [dk.historie.genealogi](#) ved, at DDAs forvaltning af KIP i flere år er blevet kritiseret af adskillige, men med indlægget i Slægt & Data når DDA nye højder. Hvilket jeg vil uddybe i det følgende.

1. DDA påstår, at hvert enkelt download påfører dem en udgift.

I vore dage kan man imidlertid købe sig til ubegrænset web-trafik for en fast månedlig pris, se nedenfor. DDA dokumenterer altså en fundamental mangel på kompetence hvad angår data distribution. Og det er jo en trist egenskab for en institution, som kalder sig 'Dansk Data Arkiv'.

2. DDA antyder, at jeg download'er data, jeg ikke har brug for.

Dette er ikke korrekt. Hver eneste KIP-linje bliver analyseret, og jo flere linjer jeg analyserer desto bedre bliver konklusionen: Når jeg finder en 25-årig snedkervend Niels Peter Rasmussen i een indtastning og IKKE finder ham i samtlige andre indtastninger, så stiger sikkerheden for, at det er den rigtige, jeg har fat i.

Hvor mange slægtsforskere stopper og tror på, at den første 'Niels Peter Rasmussen' er den rigtige?

3. DDA antyder, at jeg ved at beslaglægge linje- og serverkapacitet gør andres brug af deres system vanskeligere.

Der er god grund til at tro, at det er en ukorrekt antagelse: Første gang jeg hentede filer fra DDA, for lang tid siden, kunne jeg om morgenen se, at mit download-program havde hentet filer

Af Lars Lundin

Pt. Los Alamos, USA

E-mail: lk@lanl.gov

med en helt konstant download-hastighed på ca. 6kB/s.

Siden har DDA udskiftet deres udstyr og senest gjorde jeg samme iagttagelse, bortset fra, at download-hastigheden nu hele tiden var over 200kB/s (Denne høje hastighed svarer til en download-tid på langt under et sekund for de fleste filer og derfor er udregningen af selve hastigheden behæftet med en større usikkerhed).

Denne konstante hastighed en kraftig indikation af, at jeg har været alene om min brug af databasen i disse natstunder. Hvis der var flere samtidige download, måtte man nemlig forvente at iagttage en reduceret download-hastighed.

Internet-brugere, der anvender telefonmodem, er i øvrigt begrænsede af en maksimal download-hastighed på omkring 5 kB/s, så selv om flere brugere i denne kategori skulle have download'et filer samtidigt med mig, så ville mit brug ikke have påvirket deres download-hastighed. Mens jeg faktisk kunne have konstateret, hvis det omvendte var tilfældet!

4. DDA antyder, at jeg med min brug af deres system bidrager til af og til at gøre systemet utilgængeligt.

Det er vrøvl i anden potens. For det første kan man ved at gå til [dk.historie.genealogi](#) overbevise sig om, at systemet ikke 'af og til' men 'ofte' er utilgængeligt.

For det andet skriver DDA på : <http://ddd.dda.dk/kip/dk/kildeindtastningsprojektbeskrivelse.htm>.

„Der downloades ca. 1000 filer om dagen.“

Fortsætter på næste side

Jeg har over en periode på mere end to år download'et knapt 3.600 filer fra DDA. Jeg har aldrig oplevet, at systemet er brudt sammen mellem download af to filer. Dvs. hvis jeg skulle have fået systemet til at bryde sammen, så skulle det ske lige når jeg succesfuldt havde hentet den sidste fil i een nats samlede download.

Sammenlignet med de ca. 1.000 download'ede filer om dagen, kan den lille andel af mine download, som kan have forårsaget et nedbrud, umuligt berettige til den kritik, som DDA forsøger at rette imod mig.

5. Til mine bemærkninger om fejlene i DDAs organisering af indtastningerne svarer DDA, at det vil være meget vanskeligt at fange mange af disse fejl.

Det er en meningsløs kommentar, for jeg har jo allerede fundet fejlene. Og jeg har i flere omgange i detaljer gjort DDA opmærksom på dem.

F.eks. sendte jeg for et par år siden en E-mail til DDA med titlen 'Tyve spørgsmål til DDA' (med kopi til dk.historie.genealogi) hvori jeg gjorde opmærksom på 20 forskellige problemer med DDAs organisering af KIP.

Så DDA kan ikke argumentere med, at deres fejl er vanskelige at finde. Folk står tværtimod i kø for at hjælpe dem med det.

Læsere, der har læst hertil, vil nok medgive at der er visse problemer med DDAs argumentation.

Det mest fornuftige i DDAs svar er, at DDAs arbejdskraft først og fremmest skal bruges til servicering og vejledning af indtastere.

Det er en af grundene til, at det er en misforståelse fra DDAs side, når de skriver at de må lægge meget energi ind på at udvikle en betalingsordning for download af KIP data (deres helt igennem pinlige motivering af denne misforståelse vil jeg ikke kommentere yderligere).

Der er andre og vigtigere grunde til, at der ikke skal indføres brugerbetaling for adgang til KIP-data.

Den vigtigste antyder DDA selv på <http://ddd.dda.dk/kip/dk/kildeindtastningsprojektbeskrivelse.htm>

når de skriver om indtasternes motivation for deres store arbejde: 'En vigtig dimension i denne arbejdsglæde er naturligvis overbevisningen om, at det arbejde, man udfører, kan lette vejen til kilderne for andre'.

Det er svært at forestille sig at indtasterne med dette mener, at deres gratis udførte arbejde skal stilles til rådighed gennem betaling til DDA.

En anden vigtig grund til, at der ikke skal være brugerbetaling for adgang til KIP-data, er, at det kan danne en farlig præcedens: Bliver det først acceptabelt at skulle betale for elektronisk adgang til folketællingerne, er der ikke langt til at kræve betaling for adgang til samme på rigsarkivet og landsarkiverne. For skulle det først blive indført, så står det ilde til med vores hyldede princip om offentlighed i forvaltningen.

Så er der kun et lille spørgsmål tilbage:

Hvordan får vi adgang til KIP data uden at belaste DDA?

Det er nemt nok. Lad DDA beskæftige sig med det, som de med deres begrænsede ressourcer og kompetence bedst kan gøre nytte med:

Organisering af selve indtastningen, herunder vejledning af indtasterne. Ophæv dernæst alle begrænsninger vedr. slægtsforskeres indbyrdes distribution af KIP-data.

Dette kræver nogle kommentarer.

- For det første:
1. Fri cirkulation af indtasternes arbejde skulle, jfr. ovenstående citat om motivation, give dem en øget glæde ved indtastningen.
  2. Når KIP data frit kan distribueres kan ingen tjene penge på at sælge dem. Tværtimod kan man forestille sig at folk vil brænde CD-ROM'er med kopier af KIP data sammen med deres egne små nyttige programmer til EDB af indtastningerne, og så sælge disse CD-ROM'er til produktionspris.
  3. Sådan som KI- projektet pt. er defineret, er det, udover indtasterne selv, kun DDA der har ret til at videregive KIP data. Enhver anden videregivelse,

der måtte have forekommet indtil nu, er i strid med DDAs bestemmelser for adgang til KIP data.

Så een slægtsforsker har altså ikke ret til at videregive en folketælling fra KIP til en anden slægtsforsker. Denne mildt sagt uhensigtsmæssige regel er beskrevet på <http://ddd.dda.dk/kip/dk/kildeindtastningsprojektbeskrivelse.htm> i afsnittet 'Juridiske forhold'.

Efter at have nævnt dette på dk.historie.genealogi blev jeg dog gjort opmærksom på, at dette afsnit juridisk set er af tvivlsom karakter.

Det ligger dog fast, at DDA mener at have monopol på at distribuere KIP data. Denne monopoltilstand kan næppe være i indtasternes og derfor ikke i KIPs interesse.

4. Derfor opfordrer jeg hermed indtasterne til at give tilladelse til at deres indtastninger frit må distribueres.

5. Når indtastningerne frit kan distribueres, opstår der et spørgsmål om, hvorvidt en given fil faktisk er en ægte indtastning, altså at der ikke er blevet rettet i filen.

Ægtheden af en given indtastning kan med stor sikkerhed verificeres via CRC (Cyclic Redundancy Check). For de indtastninger, som kan hentes fra DDA, har jeg lavet en liste, <http://www.imm.dtu.dk/~lkl/kip/kip.txt> som for hver indtastning viser et 32-bit CRC-kontroltal beregnet med det gratis GNU-program cksum (windoze-version: <http://www.imm.dtu.dk/~lkl/cksum.exe>).

Dvs. at når KIP-brugere modtager en indtastning, så kan de med meget stor sikkerhed fastslå, at indtastningen er ægte ved at benytte programmet cksum til at udregne et CRC-tal for deres fil, og så kontrollere at det er identisk med CRC-kontroltallet på <http://www.imm.dtu.dk/~lkl/kip/kip.txt>

Eksempel:

Oplysning om DIS-medlem og indtaster Lars Jørgen Helbos indtastning B4963 (<http://users.cybercity.dk/~cis3076/gen/B4963.zip>) findes i min kip.txt som Viborg, Houlbjerg, Aidt, 1787, B4963, 502075322 hvor det

sidste tal, 502075322, er CRC-kontrol-tallet. Den øvrige information svarer til, hvad der kan findes hos DDAs <http://ddd.sa.dk/kip/dk/kipdata.htm>

Download'es Lars Jørgen Helbos B4963.zip, vil kommando cksun B4963.zip give svaret 502075322 4188 B4963.zip - og det ses heraf, at DDAs og Lars Jørgen Helbos filer B4963.zip med meget stor sikkerhed er identiske. (Tallet 4188 er antal bytes i B4963.zip).

6. Der kan sagtens være en struktur i en sådan fri distribution af KIP data. For DDA eller enhver anden, herunder DIS-Danmark eller jeg selv, kunne have en www-side, som for hver indtastning har et link til et eller andet sted, hvor indtastningen kan hentes.

Tænk på hvor bekvemt det vil være at kunne gå til en web-side og så på

en linje som Viborg, Houlbjerg, Aidt, 1787, B4963, 502075322 klikke på B4963 hvorefter B4963.zip download'es.

Sværere behøves det ikke at være.

7. Uanset hvad man kan mene om fri distribution af KIP data, kommer her det endelige argument for, hvor fantasilos og indskrænket DDAs ide om brugerbetaling er (og I må undskylde reklamen):

Hos web-hotellet www.enavn.dk kan man for 97 kr. pr. måned (inkl. moms) have 50 MB liggende til ubegrænset download.

Inden mængden af KIP data overstiger 50 MB, er jeg sikker på, at denne pris er faldet. Så hvad er det, jeg har brugt en aften på at argumentere om? En udgift på under 1.200kr. pr. år. Hvis man rent hypotetisk forestiller sig, at DIS-Danmark ville på-

tage sig denne udgift, så ville det altså kræve en kontingentstigning på mindre end 1 kr. Hvilket må siges at give stof til eftertanke. Særligt fordi eNavn med sine stabile linux-drevne web-servere garanterer en opetid på 24 timer alle ugens 7 dage.

Jeg kan forestille mig, at DDA ønsker at kommentere ovenstående, hvilket de naturligvis skal være velkomne til. Selv mener jeg dog, at jeg har skrevet nok om DDA i vores blad. Så uanset, hvad DDA finder på at skrive her, vil jeg fremover holde mig til at debattere DDA i [dk.historie.genealogi](http://dk.historie.genealogi.dk).

Der findes debatten allerede (med mulighed for langt hurtigere korrespondance) og ærligt talt foretrækker jeg, at Slægt & Data i stedet domineres af slægtsforskeres beretninger om sælsomme fund i rigtige arkivalier.

Lars Lundin.

Computers in Genealogy - marts 2000

Der er mange måder at præsentere sin familie på nettet. Et eksempel kan ses på: <http://www.linktop.demon.co.uk/dftcom2>.

Det er ikke en GEDCOM to HTML, men en fiks (anden) måde at gøre det på. På ovennævnte adresse kan programmet hentes gratis.

I dette nummer af bladet fra England er der en flersidet oversigt over programmer. Mange er gengangere, men i oversigten kan der ses, hvad det enkelte program kan bidrage med, samt priser.

På følgende adresser skulle der være mulighed for at lære noget om at datere gamle fotografier:

<http://www.timeship.com/CGEP>

<http://www.classvimage/picdate.htm>

<http://www.genealogy.org/~ajmorris/photo/phot.htm>

Slækt og Data 1/2000

Desværre har der været nogle misforståelser, hvorfor det første blad fra Norge ikke blev omtalt i vores Slægt & Data nr. 1 / 2000.

I dette første blad fejrer foreningen sit 10 års jubilæum med tilbageblik og med drømme om fremtiden. Mange har bidraget med lykønskninger.

I øvrigt ses flere artikler om de norske forhold for husmandsfamilieme, som er interessante, selvom forholdene i princippet nok ikke adskiller sig meget fra de hjemlige.

En anden artikel berører igen problematikken omkring, hvad vi kan tillade os at lægge ud på Internettet. Den diskussion har vi også haft herhjemme dog uden, at der blev draget nogen konklusion.

Det var måske en idé, at der blev fastlagt en form for norm.

Læse kreds

Bent Pilgaard
Stjærten 21,
8800 Viborg
Tlf. 86 67 55 12

Læsekredsen modtager følgende blade:

- * Mededelingen Central Bureau voor Genealogie, Holland
- * Gens Humana, Holland
- * Computers in Genealogy, England
- * Dis-Play, Øst-Sverige
- * Slægtshistorisk Forum, Sverige
- * Diskologen, Sverige
- * Sukutieto, Finland
- * Slækt og Data, Norge

Kildeindtastningsprojektet

Fællesmøde om forholdet mellem DIS og DDA

Den 27. april 2000 var DIS-Danmark til møde hos Dansk Data Arkiv for at diskutere forholdet mellem DIS og DDA

Deltagere:

Fra DDA: Arkivchef Hans Jørgen Marker (HJM), arkivar Nanna Floor Clausen (NFC) (referent) og informatikassistent Anette Skoii Gulbæk (ASG).

Fra DIS: Svend Erik Christiansen (SEC), Ole Degn (OD), Lars Jørgen Helbo (LJH) og Otto Thygesen (OT)

Udsendt dagsorden:

1. Status
2. Problemer for brugere/indtastere
3. Flere midler til projektet
4. Etablering af bestyrelse eller følgegruppe
5. PR for projektet
6. Fremtidige udvikling
7. Eventuelt

1. Status

DDA havde til brug for mødet produceret forskellige statistikker over DDA's indsats og arbejde i forbindelse med kildeindtastningsprojektet.

Mht. antallet af afleverede indtastninger kunne HJM oplyse, at der i 1. kvartal 2000 var blevet afleveret/oprettet ca. 500 materialer. Det store antal skyldes, at DDA har fået tilført ekstra personaleressourcer ved at benytte sig af de eksisterende arbejds-markedsordninger.

Det har betydning, at DDA nu igen kan få oprettet og arkiveret de indta-

stede materialer i den takt, de bliver afleveret til DDA. Det er kun muligt at følge med afleveringen, når der er to personer beskæftiget med modtagelse og vejledning.

To cd-rom'er KIP98 og KIP99

DDA sælger cd-rom'er med folketællingerne. Der findes nu to udgaver:

- 1) KIP98 med alt det materiale, der er indkommet indtil efteråret 1998.
- 2) KIP99, der indeholder det materiale, der er kommet til i det efterfølgende år.

I første kvartal 2000 blev der solgt ca. 400 stk. Indtægterne fra cd-romsalget i 1999 var for lidt til at dække en stilling.

DDA har endnu modtaget så få kirkebogsindtastninger, at de ikke er blevet lagt på Internettet. Derfor kan de, indtil det sker, kun købes på disketter. Der kan endnu ikke oplyses noget om, hvornår det bliver muligt at købe kirkebogsindtastningerne på cd-rom.

30.000 besøgende i marts

NFC fremlagde en statistik for besøgende på hjemmesiden for Den Demografiske Database (DDD).

I marts måned havde der været godt 30.000 besøgende, der havde foretaget mere end 250.000 opslag. Det svarer i snit til knap 1.000 brugere om dagen. Brugere kommer hovedsageligt fra Danmark, men der er også mange fra andre lande, især USA. Disse brugere søger både on-line i databasen, men muligheden for at downloade de enkelte indtastninger som zippede filer er blevet meget populært.

Hentes 100.000 filer pr. mdr.

DDA fører en separat statistik over hvor mange filer, der bliver hentet, og det har nu i en meget lang periode drejet sig om ca. 100.000 filer om måneden. Det er indlysende, at denne akti-

vitet belaster både server og nettet, og det er bl.a. en af årsagerne til nogle af de problemer, der blev drøftet senere.

DIS var meget interesseret i at få oplyst, hvor meget tid DDA anvender på KIP-projektet.

HJM kunne oplyse, at DDA i alt anvender noget over to stillinger på projektet, fordelt på 4 personer.

WinKip på hjemmesiderne

Desuden blev indtastningsprogrammet, WinKip (udviklet af OT) diskuteret. Programmet blev sat i drift november 1999. Der er siden kommet nye versioner, og programmet anvendes nu af hovedparten af indtasterne.

Programmet kan hentes enten fra DDD-siden eller fra OT's hjemmeside.

OT er begyndt at undersøge, hvordan et program til indtastning af de kronologiske kirkebøger skal udformes. Iflg. OT's prognose vil det vare endnu nogen tid, inden det bliver færdiggjort.

Der er blevet udviklet en tysk udgave af programmet, der skal anvendes til at indtaste de sonderjyske områder. LJH er kontaktmand for denne indsats.

2. Problemer for brugere/indtastere

Det store problem for DDA er de få personaleressourcer, og umiddelbart kan der ikke findes ekstra ressourcer.

HJM oplyste, at arbejdet i store træk kan deles op i to forskellige funktioner: Arbejdet med at håndtere indtastningsforlæg, modtagelse og arkivering af de indtastede materialer samt formidlingen af de modtagne materialer. Af disse funktioner prioriteres der således, at indtasterne betjenes med det samme, og at alt, hvad de skal bruge for at kunne indtaste, bliver ekspederet straks.

Cd-rom-bestillingerne har næste prioritet, men begge typer er afhængige af, at personalet ikke holder ferie eller på anden måde er fraværende.

For at kunne downloade filer, skal man være registreret som bruger. Dette arbejde foretages hver dag. Arbejdet med registreringen og besvarelse af spørgsmål i forbindelse med dette tager dagligt ca. 2 timer.

DDA har forpligtelser

Problemerne vedr. brugerregistreringen blev grundigt diskuteret. *HJM* forklarede, at DDA er et dataarkiv og har nogle forpligtelser over for både donorer og brugere. DDA skelner i denne forbindelse ikke mellem KIP-donorer og andre donorer.

Brugerregistreringen skal anvendes af hensyn til donorene, idet vi har lovet dem kun at videregive datamaterialerne på bestemte vilkår, bl.a. at en bruger ikke må videregive materialet til andre. DDA har konstateret, at dette desværre forekommer og har så flere muligheder:

1. DDA kan finde sig i misbruget
2. DDA kan forfølge misbruget
3. DDA kan standse aktiviteten.

DDA kan ikke finde sig i misbruget, da det vil få indflydelse på vores forhold til vore andre donorer. Hvis misbruget skal forfølges, skal der vælges en fornuftig metode hertil. At lukke for aktiviteten med download har følgende konsekvenser - det er en kollektiv afstraffelse af nogle fås misbrug. Men det vil have den fordel, at server-belastningen vil falde, og dermed ville serverens op-tid forbedres. Det ville forbedre cd-rom-salget; til gengæld skulle cd-rom-udbuddet øges med flere differentierede tilbud.

Ingen andre steder i verden er det muligt at downloade materialer, og DDA's tilbud vil derfor blive ligestillet med andres ydelser.

Ophavsret i 15 år

Det gav anledning til diskussion om, hvem der ejer det indtastede materiale. *LJH* oplyste, at ophavsretten til databaser eksisterer i 15 år. DDA vil måske overveje at lave en ny aftale med donorene for at lette arbejdet med udleveringen af datamaterialerne.

Et stort ønske for brugerne er at få de indtastede datamaterialer lagt hurtigere på Internettet. DDA har kun

begrænsede ressourcer til dette formål. Derudover har DDA været hårdt ramt af mange tekniske problemer siden ultimo 1999.

Til slut berørte *SEC* den manglende information fra DDA til omverdenen. DDA benytter sig af information på DDD-siden og desuden lidt via nyhedsgruppen: dk.historie.genealogi

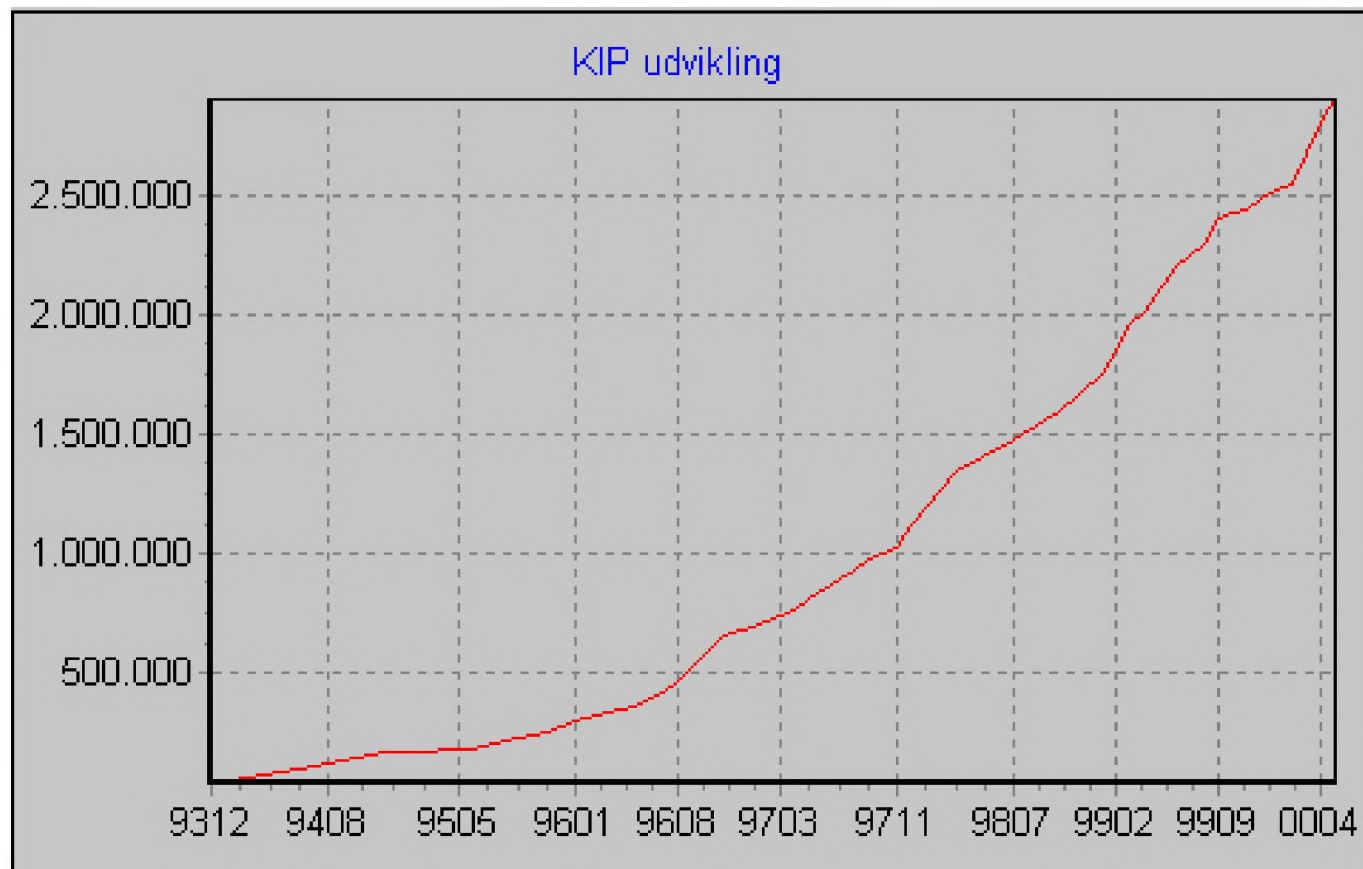
SEC opfordrede til, at DDA benytter sig mere af at informere i 'Slægt & Data'. *NFC* oplyste, at der var planer om at oprette en form for nyhedsgruppe på DDD-serveren.

3. Flere midler til projektet

Der var bred enighed om, at der skal skaffes flere penge til projektet. *HJM* meddelte, at der er meget ringe chance for at få flere midler fra det offentlige. DDA har søgt mange fonde om tilskud i 1997, uden at det lykkedes.

Det blev diskuteret, om forsøget skulle gøres igen og - hvordan det i givet fald skulle gøres. Resultatet af drøftelsen blev, at *SEC* og *HJM* arbejder videre med dette spørgsmål.

Referatet fortsætter

DDA er nu ved sammen med partnere i England, Norge, Danmark og Holland at lave en ansøgning til EU for at få midler til et projekt, der skal gøre det endnu nemmere og bedre at være bruger af de indtastede folketællinger. Der kan først forventes svar vedr. denne ansøgning om ca. 5 mdr.

4. Etablering af bestyrelse eller følgegruppe

Da Kildeindtastningsprojektet blev påbegyndt, blev der nedsat en gruppe, SAKI, der skulle igangsætte projektet, og som skabte grundlaget for indtastningsarbejdet.

Denne gruppe er nu nedlagt, da dens opgave er løst. *HJM* vil gerne have oprettet en følgegruppe, men det kan ikke lade sig gøre at have en bestyrelse for et delprojekt i en institu-

tion. Det tilbagevendende spørgsmål om udvælgelsen til denne følgegruppe blev diskuteret.

Det blev dog aftalt at have et årligt møde mellem DIS og DDA.

5. PR for projektet

Der fremkom ikke mange forslag under dette punkt. Det blev foreslået at lave et link til DDD fra hhv. DIS og fra DANPA.

6. Fremtidige udvikling

Det blev foreslået, at indtastningen blev koncentreret omkring 1801 og 1880. For 1801 er over halvdelen nu indtastet, så det skulle være overkommeligt hurtigt at få det manglende med. Så er både Danmark og Norge indtastet for det årstal.

1880 er nyfilmet og rummer mange oplysninger, og for mange (nye) slægtsforskere vil det være lettere at komme længere tilbage i tiden, hvis de får 1880 med.

SEC og *LJH* lovede at udarbejde et kort for hhv. 1801 og 1787, hvor man vil kunne se, hvilke sogne der er indtastet. Det vil dermed også tydeligt fremgå, hvilke sogne der endnu mangler at blive indtastet.

Problemerne med at skaffe korrekturlæsere blev drøftet. Der er kommet en del korrekturlæsere, således at der bliver læst korrektur på det meste. Men der er stadig behov for flere.

DDA bruger i den forbindelse en del tid og penge på at udskrive korrekturark. Derfor opfordres alle hermed til så vidt muligt selv at finde en korrekturlæser.

Der var intet til punktet eventuelt.

Type	År	Antal materialer	Folketal	Antal personer	Dækning	Dækning 99	Dækning 98	Dækning 97	Dækning 96	Dækning 95	Dækning 94
FT	1717	1		631							
FT	1769	2		3125							
FT	1771	23		4208							
FT	1787	942	841806	371527	44,13	40,65	32,71	24,61	15,48	4,06	2,70
FT	1801	907	624001	493551	53,67	46,30	36,41	26,07	17,59	2,52	1,99
FT	1803	6		1729							
FT	1834	616	1230964	357372	29,84	26,90	17,89	10,55	5,76	5,76	2,12
FT	1840	409	1289075	270059	20,95	17,52	10,98	6,74	3,83	1,85	0,97
FT	1845	910	1356877	605004	44,59	37,08	23,62	15,33	9,08	5,83	4,95
FT	1850	365	1414648	293053	20,72	16,89	10,75	4,12	2,25	0,55	0,25
FT	1855	60	1507222	34716	2,30	1,52	1,05	0,44	0,21	0,04	0,04
FT	1860	56	1608362	47575	2,96	2,61	1,55	0,71	0,40	0,14	0,12
FT	1870	59	1784741	51495	3,45	3,12	2,88	1,93	1,43	1,20	0,51
FT	1880	103	1969039	116393	5,91	4,94	3,82	2,40	0,80	0,15	0,07
FT	1890	71	2172380	55934	3,08	2,28	1,70	1,31	0,93	0,36	0,06
FT	1901	23	2449540	20543	0,84	0,80	0,62	0,53	0,17	0,17	0,02
FT	1906	15	2588919	11531	0,45	0,43	0,20	0,16	0,00	0,00	0,00
FT	1911	27	2757076	27372	0,55	0,97	0,69	0,50	0,30	0,22	0,05
FT	1916	3	2921362	2252	0,08	0,05	0,05	0,05	0,00	0,00	0,00
Folketællinger		4598	26821012	2304193	10,46	5,04	6,30	4,09	3,02	1,12	0,72
KB		191		39392							
I alt		4789		2302591							

Landsarkivet for Sønderjylland:

Nye arkivregistraturer

*Landsarkivet for Sønderjylland:
Aabenraa amt 1920-32,
Aabenraa-Sønderborg amt 1932-72,
Aabenraa amtsråd 1920-70.
Redaktion: Hans Schultz Hansen.
1998. 180 s., 80 kr.*

*Landsarkivet for Sønderjylland:
Aabenraa landråd 1867-1920,
Aabenraa kredsudvalg 1889-1920,
Aabenraa kredsskoleinspektør 1876-
1920.
Redaktion: Hans Schultz Hansen.
1999. 195 s., 80 kr.*

I Slægt & Data nr. 1/1998 omtalte jeg den sønderjyske arkivregistratur over Aabenraa og Løgumkloster amter indtil 1867/68.

Allerede i 1998 kunne landsarkivet udsende næste bind i projektet om ordning og registrering af samtlige amtslige arkiver fra Aabenraa amt/Aabenraa kreds, nemlig Aabenraa amt 1920-32, Aabenraa-Sønderborg amt 1932-72 og Aabenraa amtsråd 1920-70.

I 1999 kunne projektet afsluttes med bindet om Aabenraa landråd 1867-1920, Aabenraa kredsudvalg 1889-1920 og Aabenraa kredsskoleinspektør 1876-1920.

(Alle disse tre bind kan i øvrigt erhverves samlet for 200 kr.)

Tønder amt/Tønder kreds

I et samarbejde med Landesarchiv Schleswig-Holstein i Slesvig fortsættes med Tønder amt/Tønder kreds.

Det første bind herom er allerede kommet og omtalt nedenfor.

Med bindene om Aabenraa og Tønder amter får man et godt indtryk af,

hvad man kan finde i disse amtslige arkiver, og det er ganske meget.

Desværre må vi vente endnu en rum tid på fortegnelserne over arkiverne fra de gamle Haderslev og Sønderborg amter, da ordningen og registreringen af disse arkiver er meget tidskrævende.

*Landsarkivet for Sønderjylland og
Landesarchiv Schleswig-Holstein:
Arkivfortegnelse/Findbuch der
Bestände: Tønder kreds/Kreis Tondern
1867-1920, Kreis Südtondern/Syd-
tønder kreds 1920-1950.
Redaktion: Bettina Reichert og Hans
Schultz Hansen. Schleswig 1999.
353 s., 95 kr.*

I den preussiske tid - 1867

I Slægt & Data nr. 1/2000 nævnte jeg (under omtalen af Hans Schultz Hansens "Preussiske arkiver fra Nordslesvig 1867-1920") den modernisering af Sønderjyllands forvaltning, der skete i den preussiske tid.

I 1867 organiseredes kreds- og distriktsmyndighederne. Herunder dannedes Tønder kreds som den største landkreds i Slesvig-Holsten, bestående af Tønder købstad, flækkerne Højer og Løgumkloster, det gamle Tønder amt, de indlemmede adelige godser og oktrojerede koge, øerne Romø, Sild, Amrum og Før med flækken Wyk, Løgumkloster amt samt Lø herred med birkene Møgeltønder og Ballum.

Tønder kreds blev delt i 1920

Ved Genforeningen i 1920 blev Tønder kreds delt i to næsten lige store

dele. Det sydlige kredsområde, der forblev ved Tyskland, fik betegnelsen Sydtønder kreds (senere en del af Nordfrisland kreds).

I 1922 indgik de danske og tyske myndigheder en traktat, hvorefter de akter, der vedrørte hele Tønder kreds eller ikke let lod sig adskille, skulle forblive der, hvor de befandt sig den 20. maj 1920.

Alle andre akter skulle deles efter topografiske kriterier. De sidste afleveringer til Landsarkivet i Aabenraa fandt sted i 1951.

Nu 2-sproget arkivbetegnelse

Det har naturligvis været besværligt for de danske lokal- og slægtshistorikere, som beskæftiger sig med Tønder-området, at skaffe sig overblik over, hvor de forskellige arkivalier vedrørende Tønder kreds ligger.

Det overblik kan man nu betydeligt nemmere få gennem den arkivfortegnelse, som Landsarkivet for Sønderjylland i Aabenraa og Landesarchiv Schleswig-Holstein i Slesvig udsendte i 1999.

Arkivfortegnelsen, der er et led i et samarbejde om registrering af de to arkivers arkivalier fra det gamle Tønder amt, er tosproget og omfatter såvel landrådets forvaltning (den statslige forvaltning) som kredsudvalgets forvaltning (den kommunale forvaltning).

Arkivfortegnelsen er forsynet med detaljerede navne-, sted- og sagsregistre.

Hans-Ole Mork

Har du en email adresse ?

Med jævne mellemrum udsender vi nyhedsbreve til alle DIS-medlemmer, som vi har en email adresse til. Via nyhedsbrevene giver vi informationer og meddelelser, som på udemærket vis supplerer Slægt & Data.

Det koster ikke noget at blive optaget på vores email-liste. Har du en email-adresse, vi ikke kender til, så mail til vores webmaster og få fremover nyhedsbrevene.

Mail til: dis@vip.cybercity.dk

Slægtsforskning i USA

Den danske udvandring til USA foregik hovedsagelig i 1800-tallets sidste halvdel samt i begyndelsen af 1900-tallet.

For perioden 1820-1931 drejede det sig om ca. 330.000 udvandrede danskere.

Hvordan kan vi bruge Internettet til at lede efter disse og deres efterkommere, når vi lægger vægt på de gratis og frie muligheder?

Hvornår udrejst og hvortil ?

For perioden 1868-1904 kan vi søge i Københavns Politis udvandringsprotokoller (ca. 185.000 udvandrede danskere).

Her oplyses bl.a. udrejsetidspunkt og planlagt destination i USA. <http://www.emiarch.dk> (Udvandrersarkivets nye adresse). Den efterfølgende periode 1904-1940 er endnu ikke søgbar.

Danske udvandrere rejste især fra København, men nogle rejste også via Bremen og Hamburg i Tyskland eller Liverpool i England.

For Hamburgs vedkommende har man startet et stort Internet-projekt over de ca. 5 mio. udvandrede for perioden 1850-1934. Pt. er kun 1890-93 tilgængelig på adressen: <http://www.hamburg.de/LinkToYourRoots> (vælg: „Search Now“ -> „Suche Passagier“)

Immigrantskibenes passagerlister

I USA er frivillige ved at gøre immigrantskibenes passagerlister Internettilgængelige, og her er der også mulighed for at finde danske immigranter.

Se mere herom på adresserne: <http://istg.rootsweb.com> og <http://freespace.virgin.net/alan.tupman/sites/ships.htm>

Fra 1892 fungerede Ellis Island ved New York, som indrejsestation til USA. Herigennem passede i årene 1892-1954 hele 12 mio immigranter.

En Internetbase er under opbygning og forventes klar i marts 2001. Erfaringerne siger dog, at der er mange navnefejl heri pga. sprogsproblemer. <http://www.ellisland.org/history.html>

Hvor i USA?

De første danske udvandrere rejste fortrinsvis til staterne Utah, Arizona og Wisconsin.

Fra omkring 1870 er det i højere grad midtstaterne Nebraska, Iowa, Kansas, North Dakota, South Dakota, Minnesota, Michigan samt Californien, som var målet.

Vær opmærksom på, at den svenske og norske udvan-

dring var betydelig større end den danske, og i flere tilfælde „gemmer“ danskere sig der.

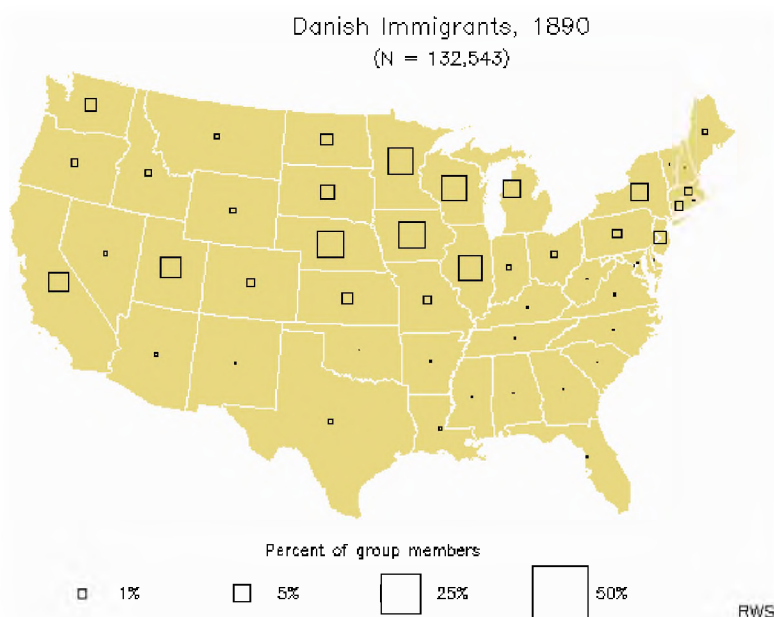
Overordnede indgange til slægtsforskningskilder/databaser i USA kan findes på adresserne: <http://www.usgenweb.org>

Via „The Project’s States Pages“ og siden „Graphical Map“ kan man arbejde med kilder for de enkelte stater i USA. Den følgende adresse er også overordnet og opdelt på stater: <http://genealogylinks.net>

Amerikansk kildeindtastningsprojekt

Frivillige indtastere er i færd med at afskrive amerikanske folketællinger i „The USGenWeb Census Project“.

De lægges løbende på nettet på adressen: <http://www.rootsweb.com/~usgenweb/census>

Kort over udbredelsen af danskere i USA i 1890, hvor der ved størrelsen af brugte firkanter kan ses, hvor de koncentrerede sig. Kortet er hentet fra adressen: <http://www.albany.edu/~rws32/gog240/atlas/1890/den1890.gif>

I samme forbindelse er indscannede billeder af siderne i de originale tællinger ved at blive tilgængelige på adressen: http://www.rootsweb.com/~usgenweb/cen_img.htm

Da USA er så mange gange større end Danmark, kan det måske virke lidt uoverskueligt at søge i folketællingerne.

Nogle generelle søgemuligheder

Verdens vel nok mest omfattende samling af genealogiske links findes på den amerikanske „Cyndislist“. Ca. 65.000 links med stor vægt på adresser i USA gør denne adresse central. <http://www.cvndislist.com>

En god mulighed for at finde frem til afdøde slægtninge eller deres nærmeste efterkommere i USA er det såkaldte „Social Security Death Index“, som p.t. indeholder navne på 62 mio. døde 1962-2000.

Det rummer en betragtelig del af alle døde i perioden. Netop i den periode er mange af vore udvandrede slægtninge eller deres nærmeste efterkommere døde.

<http://ssdi.genealogy.rootsweb.com/cgi-bin/ssdi.cgi>

Omfattende søgninger på personnavne (både afdøde og nulevende) i en lang række baser kan gøres samlet fra følgende fire Internetadresser:

<http://www.rootsweb.com>

<http://www.familysearch.com>

<http://www.ancestrv.com>

<http://www.genealogy.com>

Ovennævnte „Rootweb“ har helt fri adgang, mens de andre i en eller anden grad kræver medlemskab/abonnement.

I en amerikansk opslagsordning i stil med DIS-Danmarks tilbyder amerikanske slægtsforskere at foretage opslag i en lang række baser på CD-rom. Se adressen:

<http://genweb.net/~gen-cds/cdlist.html>

Tilsvarende tilbydes opslag i amerikanske folketællinger på adressen:

<http://www.rootsweb.com/~uslookup/census.html>

Endelig opslag i mere generelle kilder. Dertil kan fås hjælp på adressen: <http://posom.com/hl>

Telefonbøger og diskussionssteder

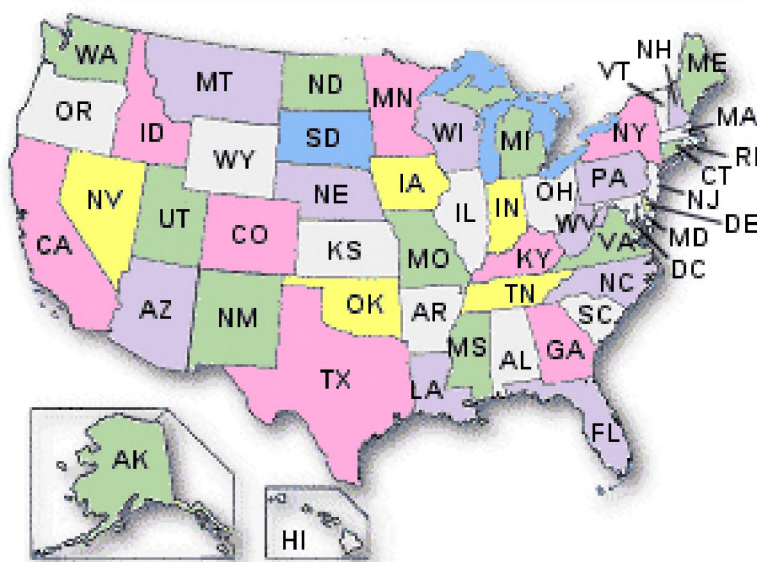
Nulevende amerikanere med telefon kan findes via landets telefonbøger sammen med kort, som viser deres bo-

De mange WEB-adresser står på DIS's hjemmeside

Husk, at vi løbende opdaterer og udvider DIS-Danmarks oversigt over nyttige links.

De her i artiklen nævnte adresser kan således findes på hjemmesiden (direkte eller indirekte), hvorfor du ikke behøver afskrive dem her fra Slægt & Data.

Adressen er: www.dis-danmark.dk

Kort over USA's stater, desværre kun med forkortelser af staternes navne. Navnene og kortet findes på adressen:

<http://www.rootsweb.com/~usgenweb/census>

pæl. Se adressen: <http://www.teldir.com/eng/name/us/pn>

Et par diskussionssteder, hvor man kan få hjælp/svar på diverse forespørgsler er:

<http://genconnect.rootsweb.com/~genbbs/usaindex.html>

<http://www.genforum.genealogy.com/>

DIS-Danmark hjemmeside er „genconnect“'s danske indgang.

Vil man fremlyse sine eftersøgninger og i dialog med slægtsforskere i USA, så tilmeld dig nyhedsgruppen soc.genealogy.surnames.usa

En opsamling af de familienavne, der har været fremlyst, kan findes på adressen:

<http://searches.rootsweb.com/sgsumames.html>

Find slægtninge via de danske foreninger i USA

Kan man lokalisere slægtninge og efterkommere, er der måske mulighed for at få kontakt via de danske foreninger i USA.

Massachusetts:

<http://members.aol.com/DanishSocietyMA/index.html>

Minnesota:

<http://www.mtn.org/mgs/branches/danish.html>

Scanning af negativ

Negativ scannet alene, eller sammen med positiv billeder.

Negativ scannet alene, men med kontrabelysning efter opskriften

Der er ikke, udover at vende negativet til positiv, foretaget nogen form for redigering - så allerede her har man et bedre udgangspunkt.

Færdig-redigeret og klar til albummet.

Billederne er vist i størrelsen 1:1.

Et skarpt negativ tåler forstørrelse.

På et eller andet tidspunkt støder man på en samling af billeder og negativer, måske endda negativer på glas.

De almindelige billeder kan scannes. Her er mit bud på, hvad man kan gøre med negativerne.

Gamle s/hv. negativer kan indeholde utrolig mange oplysninger om en forsvunden tid og personer, der ellers kun var et navn med nummer i slægtsdatabasen, får nu også et ansigt - guld værd for slægtsforskeren og en skat for efterkommerne.

Flere måder

Der er flere måder, man kan fremstille billeder af sine negativer på. Man kan anskaffe sig mørkekammerudstyr og selv gå i gang med fremstillingen af kopier/forstørrelser, eller man kan overlade sine negativ-klenodier til en fotohandler og lade ham gøre det mod betaling.

Men der er en tredje måde, dersom man er i besiddelse af en computer, scanner og et fotoredigeringsprogram.

Forsøg med scanneren

Da jeg kort forinden mit negativ-fund havde foræret alt mit mørkekammerudstyr til en fotoentusiast, gik jeg i gang med at eksperimentere med at få min scanner til at fungere som forstørrelsesapparat.

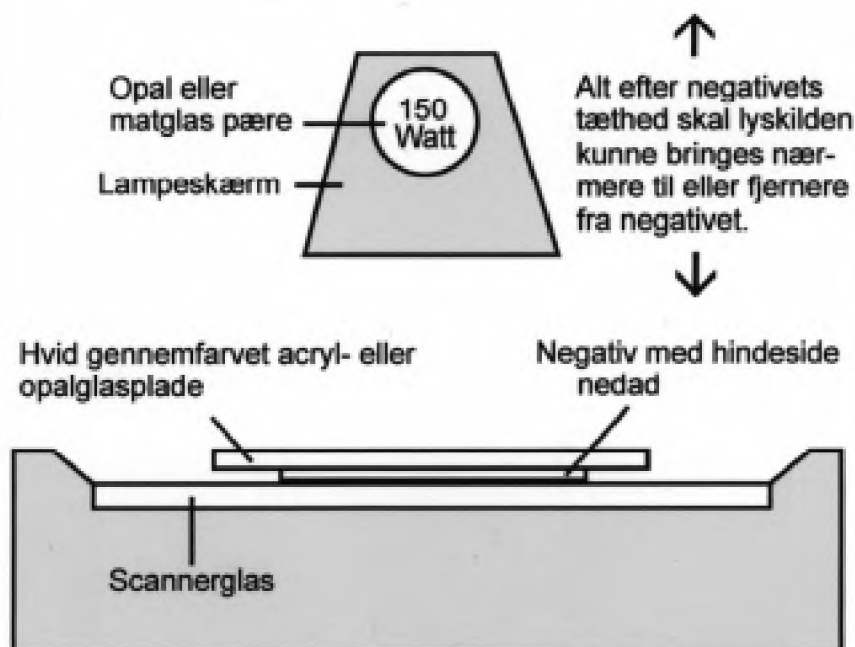
De første scanninger foregik, som man normalt gør ved indscanninger, men resultatet var slet ikke brugbart. Dernæst lagde jeg et positiv-billede ved siden af negativet, men heller ikke det var tilfredsstillende. Først da jeg kontrabelyste negativet ovenfra med scannerlåget stående åbent og samtidig scannede, gav det bedre resultater. Efter at have anbragt negativet på scannerglasset, lagde jeg en opalglasplade ovenpå og belyste negativet gennem den med en 150 watt opalpære (typen, der bruges i forstørrelsesapparater).

Af Poul Meyer Petersen

Magleholm 8
2600 Glostrup
Tlf. 43 45 39 04
poulina@get2net.dk

Opskrift på scanning af negativer og glasnegativer.

Ved normal tæthed i negativ skal lyskilden være i en afstand fra negativet på ca. 20 centimeter

Flot resultat

Det indscannede billede blev vendt til positiv i fotoredigeringsprogrammet, og det var et herligt syn - fortiden stod pludselig skarp på min skærm.

I stedet for en opalglasplade kan man benytte en hvid acrylplade og i stedet for en opalpære, kan man bruge en almindelig mat pære.

Det er meget vigtigt, at man opnår en jævn belysning over negativet. Da jeg ikke selv har glasnegativer, lånte jeg et for at se om metoden også virkede her. Forsøget faldt utrolig godt ud - samme flotte resultat som ved almindelige negativer.

DANPA - privat arkiv database

Den 24. marts 2000 blev Danmarks Nationale Privatdatabase (DANPA) under overværelse af Kulturministeren tilgængelig for offentligheden på adressen <http://danpa.dda.dk>

Databasen rummer over 100.000 oplysninger om registrerede arkivalier vedrørende personer, foreninger, organisationer, institutioner, virksomheder, forretninger mv.

Den er opbygget på baggrund af edb-registreringer fra ca. 170 af landets ca. 450 lokalarkiver samt Erhvervsarkivet, Rigsarkivet, Landsarkiverne, Det Danske Udvandrerarkiv, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Det Kongelige Bibliotek m.fl.

Vægt på perioden efter 1850

Via fritextsøgning eller avanceret udvalgssortering er der mulighed for at søge i de deltagende arkivers materiale.

Hovedvægten ligger på perioden efter 1850. Ønsker

man at se nærmere på en bestemt registrering i et søgeresultat, kan man se dens „stamkort“. Yderligere detaljer kan fås om registreringen ved at vælge „indhold“, som viser det aktuelle arkivs fulde indholdsregistrering, og ved at klikke på arkivets navn kan fremkaldes oplysninger om arkivets adresse, åbningstider mv.

Driften fremover er uafklaret

Databasens åbning d. 24. marts fik megen medieomtale, og i løbet af det første døgn blev foretaget omkring 18.000 søgninger i den.

DANPA blev en realitet bl.a. på baggrund af en engangsbevilling på 800.000 kr. fra Kulturministeriet.

I øjeblikket er økonomien i den videre drift og senere udvidelse af basen ikke afklaret.

TIPS OG IDEER

Nyt fra GEDCOMP

GEDCOMP er en nu 32 måneder gammel søgefacilitet for slægtsforskere, der forsker i danske (herunder skånske) personer.

Du får helt gratis udført en søgning i GEDCOMP efter de personer, du forsker i, ved at emaile en GEDCOM-fil med dine slægts-historiske oplysninger til GEDCOMP.

Samlet antal personer pr. 4/5-2000 i GEDCOMP: 1.092.000

Gevinsthyppighed

Observeret gevinsthyppighed ved indsendelse af GEDCOM-fil med X personer:

	X	Gevinst
Mindst	Højst	%
3.437	32.559	100
1.743	3.436	100
1.221	1.742	100
879	1.220	98
655	878	98
472	654	92
308	471	92
196	307	75
102	195	63
1	101	47

Tallene i tabellen er fremkommet på følgende måde:

De indsendte filer til GEDCOMP er inddelt efter antal personer i 10 lige store grupper. %-satsen i hver gruppe er andelen af filer i denne gruppe, hvor indsenderen har fået mindst en meddelelse om personsammenfald med en fil indsendt af en anden slægtsforsker.

Du kan få mere at vide om GEDCOMP på: <http://www.imm.dtu.dk/~lkl/gedcomp/>

Lars Kr. Lundin

email: lkl@runge.sp2.uni-c.dk

Nyt fra BK

Nyeste version fra 2. juni 2000 hedder 52-G-35.

Der er sket en del rettelser og tilføjelser, beskrevet på John Steeds hjemmeside og i dansk oversættelse på min.

Sikkerhedskopiering

Der har været problemer med sikkerhedskopiering og indlæsning af databaser med mange personer og vedhæftede tekstfiler. Det er nu i orden, og jeg har afprøvet den nye version med 86.000 personer og 1.100 tekstfiler uden problemer.

Med sådanne datamængder vil jeg dog anbefale sikkerhedskopiering på en CD. Det giver mulighed for direkte at efterprøve om kopien er i orden, hvorimod en sikkerhedskopi på 10-20 disketter kun kan afprøves efter at den er genindlæst på harddisken i et nyt bibliotek.

BK6.0 - flere muligheder

John Steed arbejder på en helt ny version BK6.0, der bliver et "rigtigt" 32-bit program til Windows 95 eller nyere. BK6.0 udgives på cd og får et nyt filformat, der dog ikke udelukker overførsel af data fra BK5. Det nye format åbner for flere muligheder.

John Steed nævner: Person og stednavne på op til 100 tegn; stilning op til 150 tegn; 100 forskellige begivenheder; 999 ægteskaber og 75 børn per ægteskab; ubegrænset plads til kildeoplysninger og flere kilder for hver begivenhed; 999 billeder for hver person; billeder tilknyttet ægteskaber; 999 tekstfiler pr person samt tekstfiler til ægteskaber og begivenheder. Heldigvis vil version BK5.2G også blive understøttet fremover.

Når BK6.0 bliver færdig til efteråret, vil John Steed skrive til alle registrerede bruger.

Jens Finderup Nielsen

tlf. 45 76 15 90

<http://home4.inet.tele.dk/finderup/>

Nyt fra FamDex

Indscanningen af Danske kirker er slut for denne gang. I april måned udsendte klubben sin første CD til samtlige medlemmer.

Indholdet var på 1.150 billeder af Danske kirker, Kirkeregister og medlemsregister.

Det er hensigten hvert år at udsende en ny CD, således at billederne følger Kirke beskrivelserne i FamDex redigerings baser.

Parforholdets start

Vore moderne tider har været skyld i indføring af en ny dato i „Parforhold“.

Der er flere og flere, der gifter sig efter mange års samliv uden ægteskab.

Hvor vi før talte om dato for tro/forlovelse, vielse, separation og skilsmisse, er der nu også kommet en dato for start af forholdet.

Jeg har just oplevet et ægteskab efter 25 års partnerskab.

Se mere om FamDex på:

<http://www.famdex.dk>

eller få DEMO på tlf. 44 84 19 16

Leif Høgh.

Billeder i *Slægtshistorien*

Jeg er i den heldige situation, at jeg har arvet vore familiealbums på både fædrene og mødrene side. Jeg har fotos af alle mine 16 oldeforældre og enkelte tipoldeforældre.

De sort/hvide (gråtone) billeder scannes for hovedpartens vedkommende i en standardopløsning på 180 dpi. Kun ved stærke forstørrelser af udsnit anvendes 360 dpi.

De fleste gråtonebilleder skal på min scanner korrigeres for lys og kontrast, mens farvebilleder i samme opløsning og med TrueColour har tilfredsstillende lys, kontrast og farvebalance. De fleste billeder bliver skarpere med brug af knappen "Sharpen".

Billedbehandling

Billedbehandlingsprogrammet bruger jeg i hovedsagen til tre formål; retouchering i tilfælde af skadede billeder, til at fjerne uvedkommende baggrundselementer fra udsnit af større billeder og endelig til at sætte tekst i billeder. Ved de store familie billeder, tegner jeg en kalke af silhuetterne, som scannes på sædvanlig vis.

I billedbehandlingsprogrammet kan jeg så sætte navne ind på selve silhuetbilledet.

Da min tekst er i to spalter, scannes de fleste fotos med fastlåst 7 cm bredde, mens jeg samtidig aflæser højden, således at jeg ved hvor meget de fylder. Store familie billeder scannes dog i 15 cm bredde.

Billederne overføres derefter fra CanoScan-oversigten til WinFamily, hvor de (i den seneste udgave) kan fordeles i grupper, der svarer til indholdsfortegnelsen i teksten. Her får de en kategoribetegnelser, der hos mig er:

P: portræt
D: dobbeltportræt
G: gruppebillede
F: stort familiebillede og
A: amatørfoto.

Her gives også en omtrentlig datering.

Motiv

De ældste billeder er naturligvis atelier-fotos, men som hovedtræk fore-

trækkes amatørfotos, der giver mere atmosfære.

Jeg noterer naturligvis eventuelle oplysninger om fotograf og bestillingsnummer. Da jeg har meget lidt skriftligt fra mine forfædres hånd, har jeg med stort udbytte opnoteret eventuelle bagsidetekster, der kan supplere mine egne billedtekster.

Filopdeling

Indtil den endelige udskrivning bevarer jeg af sikkerhedsmæssige grunde den rene tekst for sig selv. Da jeg løbende ændrer og tilføjer i manuskriptet, er teksten opdelt på en række mindre filer således:

Mappe:	Filer:
<i>Slægtshistorie:</i>	Indledning Oldeforældre Bedsteforældre Forældre
<i>Slægtsbilag:</i>	
<i>Erindringer:</i>	Barn- og ungdom Voksenliv Otium Essays
<i>Erindringsbilag:</i>	
<i>Billeder med tekst:</i> (fra WinFamily)	
<i>Noter:</i>	Generelle noter Personnoter

Udskrivning

Før udskrivningen redigerer jeg de enkelte sider. I tekstsiderne indsætter jeg billeder, billedtekster og noter, hvor de hører hjemme.

De generelle noter i tekstrammer kan bruges til at udfylde ledige pladser overalt i manuskriptet. Det er mest noter af slægtsforskningsmæssig karakter som navnelov, opkaldsregler, vaner med hensyn til faddere og forlovere, stillingsbetegnelser o.l.

Personnoterne, også i tekstrammer, kan kun frit placeres i tilknytning til bestemte personer eller familier. Det kan være henvisninger til vigtige kil-

Af Bent Burmeister

Kærvej 6, Bisserup,
4243 Rude
bent_burmeister@mail.tele.dk

73 år. Har arbejdet med
slægtsforskning i 2½ år.

Skriveprogram:

Words 2000.

Printer: Canon 4200,

Scanner: CanoScan
300/600 med tilhørende
billedbehandlingsprogram

der, omtale af relevante historiske og geografiske forhold, f.eks. den spanske syge i 1918-19.

Det samlede manuskript udskrives i fire eksemplarer (vi har tre børn) og indbindes af mig selv på vort lokale ældrecenter.

Slægtshistorie eller slægtsbog

Min første udgave af slægtshistorien på 120 sider med 124 billeder blev færdig i foråret 1999. Nu skriver jeg på anden og udvidede udgave.

Mine børns kommentarer til førsteudgaven var, at de vil have tekst og billeder og ikke store anetavler og efterkommerliste med en masse navne og årstal. Derfor er min slægtsbog koncentreret om mine oldeforældre og deres efterkommere, dvs. den går tilbage til ca. år 1800. Det betyder, at det i de fleste tilfælde har været muligt at skaffe supplerende oplysninger vedrørende ejendomme, skifter, militærtjeneste osv.

Diskette med hele indholdet

Men det betyder også, at jeg samtidig må arbejde med en slægtsbog, der samler alle faktuelle data med kildeangivelse om alle mine aner (tilbage til ca. år 1700). Disse data ligger i mit WinFamily-program.

For det tilfælde, at nogen blandt mine efterkommere senere skulle interessere sig for slægtsforskning, er der bagest i slægtshistorien indsat en diskette med hele indholdet af mit WinFamily program i GEDCOM-format.

Bent Burmeister

Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn
arrangerer:

SLÆGTSFORSKERDAG

Lørdag den 23. September 2000.

København, DSB-skolen ved Østerport Station.

PROGRAM

Kl. 08.45 Velkomst, indledning og praktiske oplysninger.

Kl. 09.00 **Rejseliv med posten – Fra pakkepost til diligence.** Cand.comm. Marie Ørstedholm, Post & Tele Museum, fortæller i sit foredrag om danskernes rejseaktivitet med postvæsenet, der før jernbanernes tid var landets største offentlige transportvæsen. Det begyndte med et par enkelt ruter forbeholdt en privilegeret skare i midten af 1600-tallet og kulminerede godt 200 år efter med ruter over hele landet. Hvordan var rejselivet med pakkepost, dagvogn og diligence? Hvem rejste med postens vogne, og hvilke strabadser og lyspunkter var del af rejseoplevelsen? Hvad prægede rejseaktiviteten i de yderste provinsområder i forhold til områderne omkring hovedruterne? Det er nogle af de emner, der vil blive taget hul på i foredraget. Endelig præsenteres også Post & Tele Museums Studiehus, der med sit bibliotek, arkiv og billedesamling rummer rige muligheder for slægtsforskere, der ønsker at finde spor af slægtens kontakt med især den statslige side af dansk post- og televirksomhed.

Kl. 10.00 Vi stiller spørgsmål og drikker kaffe.

Kl. 10.30 **Hvorfra - Hvorhen rejste vore forfædre.** Finn Andersen, Konsulent ved Rigsarkivets projektsekretariat. Slægtsforskerens gentagne spørgsmål er, hvor kommer en person mon fra, eller hvor rejste en person mon hen. I foredraget fortælles om kilder, som registrerer folk, der flytter eller rejser fra et sted til et andet med hovedvægten på det kildemateriale, som kun sjældent bruges af slægtsforskere, f. eks. pasprotokoller og protokoller over rejsende samt arkivalier vedrørende samfundets tilsyn med særlige befolkningsgrupper.

Kl. 11.30 Vi stiller spørgsmål.

Kl. 12.00 Frokost.

Kl. 13.00 **Jernbanens historie og udvikling.** Steen Ousager, Seniorforsker ved Landsarkivet for Fyn. Fra midten af 1800-tallet har jernbanen hurtigt udviklet sig i Danmark og mange af vore forfædre har på den ene eller anden måde været i berøring med den. De fleste har nok benyttet jernbanen til befordring af sig selv eller gods, men mange har også haft beskæftigelse enten ved anlægsarbejder eller selve driften. I dette foredrag vil vi høre om jernbanens historie og udvikling samt om mulighederne for at finde interessante oplysninger om personalet ved jernbanen. F.eks. har DSB et meget stort arkiv som kan give indblik i disse menneskers liv og færden rundt om i landet.

Kl. 14.00 Vi stiller spørgsmål og drikker kaffe.

Kl. 14.30 **Hverdagsmennesket bag 1800-tallets veje.** Annette Østergaard Schultz, Seniorforsker ved Landsarkivet for Nørrejylland. Gennem det meste af 1800-tallet hvilede arbejdet på bivejene og til dels også på landevejene, på bøndernes pligtarbejde. Med udgangspunkt i Thisted og Viborg amter og de første ca. 15 år efter den nye vejforordning i 1841, berettes om de forskellige „aktører“ på vejene - lige fra amtmand og amtsvejsinspektør over „planeringsmanden“, sognefogden og politimesteren til de vejarbejdspligtige bønder. Relevante kildegrupper til dette vil også blive berørt.

Kl. 15.30 Vi stiller spørgsmål

Kl. 16.00 Afslutning

Pris: 125 kr. + evt. frokost 125 kr.

Tilmelding inden 15.8.2000 på Slægtshistorisk forenings hjemmeside: <http://www.danbbs.dk/~kbh09/>
eller til: A.M.. Krogh-Thomsen, Hedebyvej 5, 3650 Ølstykke.